

Алекс Хавр

ВЕЛИЧНИЙ СВІТАНОК МАЙБУТНЬОГО

Проект «Баловство»
6 рік од Відродження України

Хавр Алекс

X12 Величний Світанок Майбутнього / Хавр Алекс. — Бостон-Ульдінген-Київ: Проект «Баловство», Толіман, 2019. — 366 с.

Усьому гарному і доброму колись наступає кінець. А усьому поганому і злому - Капець.

Малий Апокаліпсис, хоч ще і не доріс до великого, так же само страшний. І чотири його вершники: Голод, Хвороби, Війна та Початкова Освіта, - продовжують гнати все нових і нових жертв до Геєни Вогняної, що понад Дніпром. Але потім все одно приходить новий світанок, і нові люди продовжують робити старі дурниці - себто жити.

ISBN 978-1-62540-080-2

Замовити ще один екземпляр цього манускрипту з доставкою найближчою валкою:
balovstvo.me/khavr/svitanok

Проект «Баловство»: ігри с матеріальною культурою

© Алекс Хавр, 2019

© Графіка: Owlca, 2019

© Видання: Проект “Баловство”, 2019

ЧАСТИНА ПЕРША. МІСТО ПІДЗЕМНОЇ ВОДИ

~ 1 ~

СМІТНИК

Я зупинився біля прикметного місця. Так, саме тут воно має бути: звив дороги, заламаний осокір... Тепер здавалося, що сюди набагато швидше, ніж тиждень тому, коли я його шукав. Але то таке...

Цілий тиждень! Цілий тиждень чекати і мовчати — ну хіба не знущання? Ходити до школи і слухати всім відомі історії про те, як всьому світу настав Капець, коли тут, майже під ногами таке багатство... Мені вже 13! я дорослий! Я Крят з роду Крятів! Мій батько — Начальник Крятина! Саме місто назване на нашу честь!

Хоча Бабця каже, що назвали через качок, які весь час крикають у нас на ставках. Але то вона жартує.

Я зліз з велосипеда і обережно спустився насипом. Так-так, все як я і передбачав. Колись тут була меріляційна канава, а під сошою, для відводу надлишкової води, проходила широка труба. Люди кидали сюди сміття, бо ліньки було його везти до сміттєзвалищ; кидали багато та натхненно.

Потім прийшов Капець, і, звісно, кидати перестали. Канава замулилась, труба забилася. Років, мабуть, зо 20 тому зламалася тополя, впала поперек канави, і дощова вода почала текти в інший бік, а яму перед трубою затягло глиною. Але якщо копнути...

Є!

З-під брудної глини показався шматок блакитної плівки. Один, другий... Витягати зараз немає сенсу, сюди треба приходити з дорослими...

Ну шо, Микола, син Миколи з роду Крятів, ти молодець!

Я підібрав усохлу гілку та штрикнув у глину поглибше — а може пощастить одразу щось відкопати? Щось захрустіло. Я трохи розворушив дірку і розчаровано зітхнув. Банки, звісно, давно проіржавіли та розсипалися на порошок. Виднілися якісь фантики, лотки з пінопласту. Але політелену було мало, в основному дегра... Ну, та, що гниє... Як там у школі казали... Дегрудуючий матеріал. Дивні були люди Раніше, навіщо взагалі таке вигадувати? Воно ж ні скласти нічого, ні накрити... От для чого, га?

Бабця каже, бо робити нехер було. Але то вона жартує.

Ну, шо тут поробиш... Треба буде приганяти тачки, витягати глину цілими блоками, розчищати... Пляшки підуть на діло, бите скло — на переплавку, пластик — на ущільнювачі для насосів, папір — на вторинну переробку. Добре, якщо знайдуться залишки батарейок: Сірій, наш коваль, давно свариться, що купувати легатуру у гнид — грошей не напасешся.

Не люблю гнид. Від них завжди несе помийкою. Іноді навіть вітер з півдня — смердючий, хоча до них цілих три дні шляху. Гниди розкопують старі сміттеві полігони і продають сировину нам та до Києва, а у нас купують їжу. Самі вони нічого не вирощують, лише живуть за рахунок старого світу,

до Капця. А ми — спроможні забезпечити себе самі! Їхнє сміття рано чи пізно закінчиться, а наша земля — це назавжди!

Я ще раз зітхнув і почав обережно підійматися назад на насип, хапаючись руками за верболози і пильнуючи, щоб не порвати нові кроси.

На мені був звичний одяг крятів: панамка, футболка, шорти та кроси. Втім, кроси були новенькими, із гумовими вставками, пошитими Самійлом, нашим найкращим обувцем, а футболка з київської тканини була гаптована блискучими бляшками у формі башти. Я ж не просто крят, я Крят з роду Крятів! Мій батько — начальник Крятина, мій дід був Начальником Крятина, мій прадід був Начальником Крятина! І я стану Начальником Крятина, коли змужнію — так каже мій батько. Бабця, шоправда, каже, що ми подуріли і знахабніли, а демократію у нас ніхто ще не відміняв, але то вона жартує.

Я видерся нагору й обдивився. Треба було пильнувати: казали, що бомжі знову пробралися на північ від міста, та й бандюків вистачало. Але крізь було спокійно. Навколо простягалася нескінченна рівнина, яку перетинали лише риски лісосмуг, колишній залізничний насип та провалля колишніх меріляційних каналів. На північ, схід та південь, якщо вірити картам, по рівнині було дні три-чотири ходу, а на заході вона впиралася у Дарницький ліс, що був межею Києва.

Колись Київ був столицею Великої України, але то було давно. Зараз там живуть Хорьки та Хунта, чума на них усіх, зрадників батьківщини. Хоча хорьки прикольні. Щороку я бачив їх на Ярмарку, вони привозили тканини і ліки та купували у нас продукти. Зате у Хунти є справжні старі кулемети і купа патронів, у них навіть прості солдати ходять з рушницями...

Ой, шось я замріявся. Час було поспішати додому. Нехай знають, що Микола син Миколи не просто так ганяє по околицях, а робить корисну справу!

Я сів на велосипед і почав обережно крутити педалі. Велосипед у мене був не абиякий, скльопаний на місцевій кузні, а старий, з Раніших часів, з карбоновою рамою та п'ятьма передачами, легкий, міцний та швидкий. Його мені подарував батько на десятиріччя, а йому колись — дід Микола, коли він і сам був хлопчаком.

Раніше вміли робити гарні речі. Сірий, наш коваль, взагалі каже, що раніше все було набагато краще, а Бабця на це йому відповідає, що і трава була зеленіша, і дівки молодші, і... а далі, на неї починає шипіти дід Микола, і вона просто гигає. Жартує вона так.

Але все скінчилося 52 роки тому. Ніхто не знає, що саме сталося, але усі електричні прилади, підключені до мережі, разом вибухнули. Було багато пожеж, але найстрашніше почалося після цього, коли через брак їжі та води люди почали вбивати одне одного. Потім додалася епідемія, і скоро поля України були встелені кістками мільйонів загиблих. Так нам розповідає у школі наш історик.

Я питав його, так чому ж усе вибухнуло. Він каже, що це був наслідок якогось невдалого наукового експерименту. А от дід Микола, навпаки, сердиться і розповідає, що то була спланована акція, що кацапи запустили вірус у мережу, але, як завжди, не прорахували наслідки. Втім, у діда Миколи в усьому винні кацапи.

А Бабця каже, що то народ, передчуваючи наближення Третьої Світової війни, ломанувся у мережу качати порнуху — от прилади від перевантаження і вибухнули. Тут і дід, і батько, і Дарина починають разом кричати на неї, щоб не верзла

дурниць при дітях. А Бабця лише регоче у відповідь. Вона любить потролити старих пердунів, як вона це називає. А з діда Миколи, свого племінника, вона кпить найбільше, бо той геть не розуміє жартів.

Так, Бабця мені насправді не бабуся. Звати її Карина, і вона була дружиною брата мого прадіда Миколи, першого Начальника Крятина. Але всі вже звикли звати її за прозвиськом, тож і я так само.

Сонце вже почало схилятися до заходу, тому я почав крутити педалі активніше, пильнуючи за дорогою. Гумові шини, куплені за шалені гроші у Києві, хрумтіли по асфальтовій кришці, гравію та піску, підстрибуючи на щербінці. Соша була у досить непоганому стані, не розбита танками та великими вozами торгових валок. Ще з часів першого Крята, мого прадіда, за нею доглядали, підсипали обвали, вирівнювали колії та ями. На кожному кілометрі стояли дубові пеньки з позначкою відстані від Києва. Колись були бетонні, але народ розтягав їх на будівлі та підпорки, тож прадід наказав поставити нові, поки місця не позабувалися. Щоб хоч якийсь порядок був.

До Крятина лишалося ще сім кілометрів, і я зрозумів, що нариваюся на проблеми. Звісно, сьогодні був вихідний, тож школу я (як це часто бувало) не прогулював. Більшість однокласників зараз порались у полях чи терпляче качали насоси для поливу городів, але у мене ж були певні привілеї як у сина Начальника. Ну і, само собою, знахідка смітника виправдовувала ризик далекої поїздки... Але батько міг в черговий раз зробити повчальну сцену перед рештою міста, аби показати, що від власного сина він вимагає не менше, ніж від решти школярів.

Звісно, він мав рацію. Наше місто трималося на Законі, який врятував нас у лихі часи, і переступати його — це глумитися з пам'яті тих, хто загинув заради нас. Всі ми, діти Крятина, мали ходити до школи, а потім працювати — щоб знати ціну того хліба, що їмо на сніданок. Усі, від шести до п'ятнадцяти років, хлопці та дівчата, ходили на одні заняття і виконували однакові завдання. Бо ми — майбутні громадяни Крятина, свідомі та горді, не те що якісь папуаси.

Папуаси вірять у те, що на Небі сидить бородатий сивий стариган і керує всім, що відбувається на землі. Вони тричі на день ходять до молитви і ставлять релігію понад знаннями. У нас не так: ми раціональні люди і віримо у силу Розуму. Наш устрій базується не на сліпій вірі, а на вивченні законів Природи. Тому ми вміємо здобувати нові знання, а не чекаємо на милості від Небес.

За черговим звивом дороги показалися рештки спаленого села, а за ними — Лелечині Стовпи. Кілька десятків старих підпор електромережі, що на них навіть бомжі не спокусилися — адже на кожному звила гніздо пара лелек. Я зупинився, щоб придивитися уважніше. Птахів зараз не було: пташенята вже підросли, і батьки, мабуть, зараз ставили їх на крило. Ці місця були вже рідними, сюди часто приходили жінки молитися за здоров'я дітей, а за Лелечиними Стовпами починалися поля Крятина.

Жнива якраз скінчилися, тож смуги землі наїжачились жовто-сірою стернею. Трохи далі лежали на сонці, вигріваючись, величезні гарбузи. З кількох сторін долунало мірне металічне рипіння: то крятинці викачували воду з підземних джерел, щоб полити городи. Вода — це головне для врожаю. Лінишся смикати ручку насоса — взимку лишишся без харчів.

Хіба громада допоможе, але хто ж захоче допомагати ледачому?

Вдалині по праву руку вже виднілися вітряки Крятина, що давали електрику головним будівлям: майстерням та центральному насосу. Вітер був слабким, і крила їхні крутилися ледь-ледь. Отже, сьогодні качати насоси доведеться вручну, бо спека стоїть нелюдська. А це значить, що зараз мені влетить.

Здалека забрежали собаки-служачки, вірні охоронці Крятина. Пацанва припиняла смикати довгі ручки насосів і привітно махала мені панамками. Розгиналися на городах жінки, уважно дивилися на мій велосипед, потім на мене — і поважливо схиляли голови. Зрештою, я Микола, син Миколи, Крят з роду Крятів!

Я їм усім кивав у відповідь, а один раз навіть помахав рукою... після чого ледь не злетів у канаву. Кажуть, раніше асфальт був суцільним, і по ньому можна було їхати, відпустивши руль. Брежуть, мабуть.

В будь-якому разі, я натиснув на педалі ще сильніше і вп'явся поглядом у дорогу. Хай бачать, що я дійсно поспішав додому.

Ось вже і головне свідчення, що я майже приїхав — від дерев потягло солодким смородом. Це була самогонна станція дядька Ригора, яку йому довелося винести за межі міста, бо сусіди весь час жалілися на запах. Ригір доводився свояком Крятам і технологію перегонки взяв у нас. Бо всі знають, що кращий самогон — у Крятів!

І лише проїхавши крізь лісосмугу, яка захищала Крятин від спекотних вітрів, я зрозумів, що сьогодні мене ляяти не будуть.

КРЯТИН

Бетонні блоки капепе, перетягнуті сюди з Садової вулиці ще за молодості діда Миколи, як завжди перегороджували прямий під'їзд до воріт. У рові смерділа застійна мілка вода, з дерев'яної оглядової башти, притримуючи арбалета, з цікавістю озирався Влад, один з молодих Кнурчаків. Поодаль, за ровом, височіли ще дві башти — ці вже складені з бетонних стовпів, що колись були електроопорами. На них стояли старі кулемети, але знизу їх, звісно, помітити було неможливо. При кулеметах вартували гвардійці зі старих родин.

А на п'ятачку між воротами та ровом стирчала невелика валка возів. Чужих возів, не крятинських (я ж то свої знаю майже усі), та й по обводах і колесах видно, що робили їх не у наших землях. Три вози були простими, на ходовій від старих легковушок, з прямокутними високими бортами та вирізами-бійницями на випадок нападу, покриті щільною вицвілою тканиною.

А от четвертий скидався на щось неможливе біля воріт Крятина. Справжній бойовий віз, під запряжку трьома парами волів, з міцними дубовими бортами, окутими листовим залізом, висотою метри три від землі. Мабуть на шасі тягача. На такому можна навіть гармату встановити. І над ним висів, ледь колихаючись на слабенькому вітерці, стяг — червона п'ятикутна зірка на брудно-зеленому тлі. Прапор Совків.

Це було дуже дивно. До ярмарку лишалося ще три тижні, тож чого чужинцям робити під нашими стінами?

Кажуть, у Совків усі працюють разом, а потім ділять врожай порівну: хоч би ти був трудяга, хоч ледар — однакова пайка. У нас не так: кожен має те, що зробив. Так справедливо і логічно.

Воли вже стояли у загоні і меланхолічно жували скошену траву, а біля возів поралось, час від часу неприязно позираючи у мій бік, з півдесятка служників у однотипних мішкуватих гімнастєрках та галіфе все того ж брудно-зеленого кольору.

— Ось ти де! — мене різко смикнули за бік футболки, і я озирнувся.

— Ігор?

То був мій двоюрідний брат, на два роки від мене старший, син маминої сестри.

— Швидко, швидко. Твій батько шукає тебе.

— А це що таке? — я показав на вози.

— Посольство. Давай, рухайся.

— Посольство? Совків? До нас? — я від здивування зупинився. — Навіщо?

— Та йди ти вже, — Ігор боляче штурханув мене у плече. — Не до нас, а до Києва. У нас лише заночують.

— Але...

— Батько тобі все пояснить... Якщо не приб'є раніше...

До нашого дому від воріт був неблизький шлях.

Крятин до Капця був садовим товариством і досі зберігає те характерне квадратно-гніздове планування та дивні плодово-овочеві назви вулиць, над якими не сміється лише дурний. Тоді будинки, будиночку, халупи та сараї було зведено на кожній другій ділянці, але, звісно, мало хто зумів дістатися них із Києва після того жахливого серпня, коли сталася Катастрофа. За кілька років по тому, як стало ясно, що хазяява вже не повернувся, крятинці стали прирізати сусідні ділянки до своїх. В першу чергу була потрібна земля, щоб хоч якось прогодувати себе і свої родини, але й будівлі згодилися. До кращих просто переселялися усім кагалом. Ті, що погірше, використовували як склади чи загони для такої цінної в ті злиденні роки худоби. А зовсім негідні або постраждали через пожежі просто розбирали на будівельні матеріали. Ну і, звісно, пильнували скважини: бо вода — то життя.

З часом межі між новими ділянками встоялися по новій, і прадід Микола, що вже тоді був Начальником, записав усю власність до кадастрової книги, щоб більше не було сварок. Книга ця і досі зберігалася у Будинку Зборів.

На жаль, дехто з крятинців у ті роки настільки гнався за прихопленням землі, що частенько включав до своїх володінь і шматки доріг. Тож тепер лише місцеві могли орієнтуватися у цьому скопиченні тупиків, стежинок та напівзарослих проходів.

Спершу довелося обійти величезний маєток Глитаїв. Справжнє їхнє прізвище було Бойчуки, але відтоді як Бабця затаврувала їх новим ім'ям, інакше вже ніхто до них і не звертався.

Глитаї ще у перші роки підім'яли під себе багатенько землі, набагато більше, ніж могли обробити, але відбирати її у них не було змоги — це б значило суцільні чвари серед крятинців. Так мені розповідав батько, коли я спитав його, чому глитаївську землю просто не роздали безземельним.

Потім Глитаї роздали частину своїх ділянок в оренду новим сім'ям і зробили на цьому неслабенький статок. Крятинським воїнам була потрібна їжа — і Глитаї постачали їжу. Для захисту була потрібна зброя, яку вимінювали знову ж таки на їжу — і Глитаї купували значну частку зброї для міста. Місту потрібно було багато чого: добрива, ліки, одяг, інструменти, метал — а для обміну в перші роки не було чого запропонувати крім тої ж самої їжі.

Тож, звісно, ніхто не любив Глитаїв. Але ніхто не міг заперечити, що їхній рід багато робить для Крятина. Так що тепер у Глитаїв була змога жити у своє задоволення, у величезному новому будинку, зведеному на одному з нечисленних крятинських пагорбів, поруч з великим ставком, серед доглянутих садів та в оточенні двох десятків онуків. Щоправда, люди казали, що щастя Глитаям все одно нема, але люди завжди шось таке кажуть про великих людей — це я вже зрозумів навіть у свої 13.

За Глитаями знаходились електромайстерні, де ремонтували старі генератори та відновлювали акумулятори. Потім земля Кнурчаків. За нею ставок. А потім, вже майже перед нашим будинком, моє улюблене місце — бібліотека.

Там здебільшого знаходилась технічна література. Прадід Микола збирав її повсюди, де тільки міг дістати, посилав розвідників до спустошених міст, навіть купував за ті невеликі гроші, що вдавалося добути з невеликої торгівлі перших років по Катастрофі. Бо лише у книгах ми могли здобути знання, необхідні для виживання.

Але мені подобалися інші, не такі цінні, але куди більш цікаві твори — про минуле. За ними ніхто особливо не доглядав, тож деякі я навіть міг забирати додому. Особливо мені до смаку припала одна, без обкладинки та перших і останніх сторінок, так що я навіть назви її не знаю. Там говорилося про стародавні часи, про завоювання та величезні імперії, про фаланги та бойові колісниці. Шкода, що таких книжок мало.

Втім, я відволікся.

З того, як довго я йшов, ви вже, мабуть, зрозуміли, наскільки великий Крятин. Так от, я знаю, в ньому живе більше ніж 21 тисяча чоловік. Отож!

Так що коли я дійшов до нашого будинку, сонце вже почало мерехтіти у листі дерев у садочку. Я лишив велосипеда Михайлу, нашому старому служнику, і ми з Ігорем зайшли до хати.

Хоча Кряти були Начальниками міста, ми не стали зводити собі нову оселю, щоб підкреслити статус. Навпаки, і дід, і батько завжди пишалися тим, що живуть у старій будівлі, ще до Раніших часів. Шоправда, до Капця це був не їхній дім, а сусідський, але хазяява так і не повернулися, тож прадід переїхав сюди. Я тільки знаю, що звали попереднього господаря Гліб, бо дід поминає його кожного року на святі Пам'яті Предків.

Будинок наш був двозполовиною-поверховий, збудований з піноблоків, вкритий металочерепицею, із старими двокамерними вікнами на чудернацькій механіці, що дозволяла закривати їх у різних позиціях (на жаль, здебільшого детальки вже зламалися, тож відкривати їх можна було лише настіж) — таких більше робити не вміють. Дід Микола каже, що колись він був вкритий жовтою штукатуркою, але та за 50 років пообвалювалася, тож тепер будинок був просто обмазаний глиною, взятою із ставка. Колись дім опалювався горючим газом, але після Капця усі труби викопали на метал. (Дід каже, нам повезло, що під час катастрофи газ не вибухнув — так було зруйновано чимало будинків навколо). На щастя у нас ще була і велика піч, тож взимку було де грітися.

Батько чекав на нас у коминному залі на першому поверсі. Він був убраний в білу льняну сорочку, розкішний чорний приталений піджак з київської тканини, чорні ж бриджі з золотим гаптуванням і блискучі святкові туфлі. Його шию прикрашав шнурок-краватка, а на голові красувалася широкопола шкіряна шляпа. Батько виглядав так велично, що мало хто б здогадався про його молоді літа — йому ледь виповнилося 33 роки.

— О, нарешті, — сухо кинув він мені.

Я відкрив рота, щоб пояснити про смітник, але він перервав мене нетерплячим рухом руки.

— Потім будеш брехати, ми і так запізнюємось. До нас завітало велике посольство Совітів. І хоча прямують вони не до нас, не варто ображати їх, примушуючи довго чекати. Та й нагода поговорити напряду з послом випадає не так часто.

Батько любив проговорювати очевидні речі. Бабця каже, що то від звички весь час спілкуватися з ідіотами.

— А я?..

— А ти зі мною, — здивовано відповів батько. — Тобі тринадцять. Час вже показати, що у Крятині росте новий Начальник.

У мене перехопило подих.

— Та й тобі варто подивитися, чим реальна політика відрізняється від твоїх книжних казочок. А ну марш нагору і миттю сюди перевдягненим у парадне!

Я, перестрибуючи через сходинки, кинувся у свою кімнату, помітивши лишень, як із цікавістю дивиться на мене через щілину у дверях Малашка, моя трирічна сестра. За хвилину я, звісно, кинувся назад і, звисившись через перила, крикнув:

— Чорне чи червоне?

— Чорне, чорне! — крикнув у відповідь батько. — Нічого совками червоне завчасно показувати... І швидко. Чи попросити Даринку тобі допомогти?

Я зціпив зуби і кинувся переодягатися.

Даринка — це друга дружина мого батька. Малашка — її донька, а нещодавно вона знову завагітніла. В принципі, у Крятові дозволено мати лише одну дружину, але мій батько — Начальник, тож йому можна.

Я її не люблю. Вона якась тупа, весь час посміхається і недоречно сюсюкає. Сидить весь час із молодими мамами, тягне нитку з коноплі і дрібно-дрібно сміється з кожного слова. Бабця цю їхню компашку зве "ванільками" і пхикає. Я колись спитав нашого історика, що таке "ванілька". Той сказав, що то такий солодкий фрукт, з якого Раніше робили канхвети, але у нас він не росте. Ну, ясно, що Бабця знову жартує, але до чого воно...

Менш з тим.

Я жваво вдягнувся: чорні шорти, чорна футболка зі срібним гаптуванням на грудях та спині, охайні черевики на ремінцях. Подумав мить і додав до комплекту жовто-блакитну хустинку на шию.

— Січьош фішку, — посміхнувся батько, коли я спустився вниз.

То він у Бабці нахапався словечок.

— Ну, вперед. Не варто прибігати захеканим на власний дипломатичний прийом.

ПОСОЛЬСТВО

На Центральній площі забамкали у рельсу: вже шоста година. Навколо багатих господ заметушилися служники, почали обкурювати хати від комарів пахучими польовими травами. Бабця на таке завжди каже, що краще б палили коноплю. Але то вона жартує. Канабіс — лише на свята.

Якщо не рахувати майстерні, Дім Зборів був першою будівлею, зведеною спільними зусиллями крятинської громади, коли стало ясно, що жоден зі старих будинків не здатен вмістити усіх голів для наради. А обговорювати завжди було багато чого, і під відкритим небом це робити було незручно.

Фундамент, трохи піднятий над рівнем землі, зробили зі старих бетонних блоків, взятих із закинутих недобудов. Стіни Дому Зборів було складено з колишніх стовпів електромереж, закладено провапненими дошками і охайно замазано глиною. Двоскатний дах, вкритий листовою жестю, колись був блискучим, але за десятки років потьмянів. Вхід був направле-

ний на захід, в бік Києва; до його широких дверей вело кілька широких сходинок, а дах над невеликим ґанком утримували чотири стовпи з нержі, розфарбовані у жовто-блакитне.

Велика зала для Загальних Зборів, обшита лакованими дубовими планками, могла вмістити голів усіх 73 старих родин Крятина та стільки ж гостей, ще й лишалося місце для служників. Посеред зали стояв великий стіл трикутної форми зі зрізаними вершинами. На місці навпроти входу завжди сидів Начальник, тобто Крят, а голови родин розташовувались справа та зліва від нього, лишаючи третю сторону для гостей. За кріслом Начальника, за великим жовто-блакитним прапором від стелі до самої підлоги, приховувалися двері до меншої кімнати, де проводилися збори Правління.

Я непомітно виглянув з-за бокового шматка грубої конопляної тканини, що драпувала східну стіну поруч з кімнатою для нарад. Зазвичай на збори приходили не всі: у кого справи, кому просто ліньки, і він передоручав свій голос друзям. Але цього разу новина про посольство зібрала повну залу.

73 старих родини.

Саме стільки 50 років тому дали Клятву: в новому світі, де вбивали одне одного за шматок хліба, за банку консервів, за тепле пальто, вони зібралися і присяглися всім найдорожчим і найціннішим — дітьми, честю, життям — що ніколи не зрадять Громаду Крятина, що будуть одне одному братами і матимуть спільну долю — жити або помирати.

Тоді ж домовились, що всі важливі справи вирішуватимуть Загальні Збори, як це було в часи до Катастрофи. Одна родина — один голова — один голос. А для безпосереднього керування обирали з-поміж себе Начальника і з ним Правління.

Мало хто лишився в живих з тих 73-х, але їхні місця зайняли нові голови родин, і зараз вони сиділи у першому ряді за столом чи у другому — за ними. Звісно, це значило, що одні родини мають більшу вагу, а інші — меншу, і голови ревниво пильнували, щоб ніхто не займав їхні стільці.

Звісно ж, родин у Крятині було набагато більше (я цікавився — усього 892), але тільки ми, старі родини, засновники, мали право вирішувати. І це справедливо. Решта прийшла на готове, вигнанцями і прохачами без даху над головою та без майбутнього, і ми дали їм і те, і друге. Їхні діти ходять з нами до наших шкіл, їхні дружини під захистом наших вояків, а вони самі завжди можуть розраховувати на нашу допомогу і пораду. Але ж має бути якась вдячність з їхнього боку! Якось... справедливість!

У залі по лівий бік від президії, висушений та сутулий, вже сидів Іван Поливанко, чий син зараз був Головним Електриком Крятина. На його коричневому потертому піджаку яскравою плямою виднілася неоковирно пов'язана червона стрічка. Поруч та позаду сиділо ще кілька голів, у всіх шось червоне з одягу. Хм...

Ось зайшов Петро Іванович Бойчук, голова родини Гли-таїв, один з тих, хто ще пам'ятав прадіда Миколу та Велику Клятву. Огрядний (як не сказати "товстий"), пихатий, у білій льняній сорочці, майстерно вишитій блакиттю, з пласкими почервонілими щоками. Він тричі широко перехрестився і буквально впав на свого стільця праворуч від президії.

Поступово розсідалися й інші. Міколаєнки, Осадчі, старші Кнурчаки, Болотяні, Дойчі, Іванови, Гриби, Петренки, Бураки, Шваки, Гольди і, звісно ж, дід Микола від Крятів, — вони зайняли почесні місця за столом, а решта голів розта-

Посольство Савітів. Вони їдуть до київських Хорьків, але у них є послання і до Загальних Зборів Крятина. Чи даєте ви згоду допустити на засідання посла ССРСР?

— Даємо, — замуриотіла зала.

— Вводьте, — батько махнув рукою, і менти при вході відкрили великі двері.

Урочисто і неспішно через залу до третьої сторони столу підійшов посол, а слід за ним троє його супроводжуючих у всіх же болотно-зелених гімнастерках, галіфе та чоботях.

Сам посол був високим, сивим, з прорізними глибокими вертикальними зморшкам обличчям та широчезними чорними вусами. Я здригнувся: в таку спеку він носив застібнуту на всі гудзики сірувату шинель з рядами червоних зірок на обох грудях, все ті ж зеленкуваті галіфе — але з червоними лампасами, та блискучі чорні чоботи.

— Вітаємо посла Союзу Савітських Соціалістичних Республік Георгія Зарубова у гостинному Крятині, — беземоційно сказав батько.

Посол злегка схилив голову.

— Союз Советських Соціалістических Республік і Центральний Комітет Партії у моїй особі привітає Начальника Крятина, його Сбори та народ, і благодякує за гостинний прийом.

Як для совка, він непогано говорив українською, але все одно час від часу плунав слова чи по-дивному їх вимовляв.

— Панове, може ви бажаєте сісти та обговорити важливі справи за одним столом з нами?

— Благодякую, — посол знову сухо схилив голову. Хтось із голів тихо хихикнув, але його осмикнули. — Я був би рад говорити з вами на багато важливих тем, но завтра рано нам

стартувать в дорогу, тому я, полний дяки, маю відхилити вашу пропозицію.

— Ми розуміємо ваші аргументи, — кивнув батько. — Дорога довга і важка, тому вам бажано добре відпочити перед такою важливою для ССРСР зустрічю в Києві.

Посол на мить, здавалося, задумався, але тут же із тим самим невиразним обличчям продовжив говорити:

— Наша подяка за розуміння. Но спершу ми маєм оголосити коротке послання Начальнику Крятина, його Сборам та народу від Председателя Центрального Комітету Партії Союзу Советських Соціалістических Республик.

Посол підняв праву руку, і його помічник тут же вклав у неї кілька листків *Ранішого* формату з якісно віддрукованим текстом.

— "Народ і Партія Союзу Советських Соціалістических Республик передає щирі вітання Начальнику Крятина, його Сборам та народу і бажає миру та процвітання. Висловлюючи волю та побажання усіх прогресивних народів світу, Центральний Комітет Партії Союзу Советських Соціалістических Республик наголошує, що будь-яка спроба втручання у внутрішні справи народів ССРСР по всій его території буде розцінюватися як акт агресії та зустріне могутній опір нашої непереможної армії."

Посол ще раз сухо кивнув головою та, не глядячи, передав листки за спину, в руки свого помічника.

"Ні про що", — подумалось мені.

— Ми дякуємо Центральному Комітету Партії ССРСР за виважену позицію та постійну роботу з підтримання загального миру, — відповів батько.

Я подумки хмикнув.

— Загальні Збори Крятина та його народ підтримають усі пропозиції цивілізованих країн, направлені на збереження спокою на землях незалежної України.

Мій батько коротко кивнув. Посол кивнув у відповідь, попрощався і чеканим кроком вийшов із зали.

На мить запанувала тиша.

— Що це значить? — ніяково спитав з другого ряду Сірий, наш головний коваль.

— Їбать будуть, — коротко і трохи весело відповів Женя Дойч, Голова розвідки.

Його батько Семен, голова родини, схвально кивнув. Кажуть, що "Дойч" — то не прізвище, а бойовий позивний його старшого брата Толіка, який першим очолив розвідників. Але всі вже звикли називати їх так, та й вони теж.

Батько обернувся і кивком показав, щоб я сів біля нього. Я помітив, як піджав губи Поливанко. А Сірий навпаки привітно помахав мені рукою, ніби ми були не на Загальних Зборах, а в затінку його гаража.

— Женя, ти нагнітаєш без потреби, — покачав головою старий Поливанко. — Це просто формальне послання.

Старий Дойч, що сидів від нього через одного, фиркнув.

— Ваня, я що, дійсно маю тобі все розшифровувати? Чи не зрозуміло, що означає згадка про "територію всього ССРСР"? Нагадати, що совки вважають своїми усі старі республіки?

— Вони цю фразу весь час повторюють. І що? — заперечив з-за спини Поливанка старий Слук, колишній Головний Конструктор. Його онучка, Слука-Злюка, на рік молодша від мене, ходила зі мною в одну школу. — Слова — то одне, а війна — зовсім інше.

— Ніхто і не каже про війну, — спробував пояснити мій батько. — Але у совків є засоби натиснути на нас і без цього.

— Тим більше, що у нас проти Совітів не стане сил, — додав Поливанко. — Відбитися від бандюків ми зможемо, а от від совітських танків — ніколи.

— Та нема у них танків, — махнув рукою Женья Дойч. — Точніше, соляри нема. Не лякайте народ.

— Скаже оце, — обурився Поливанко. — У СССР — і нема соляри? Може у них і нафти нема?

— Нема, — втрутився Швак, наш Прохвесор. — Ви, Іване, досі живете *ранішими* часами. Був Сибір — була нафта. А звідки вона у них тепер?

— Але купці передають, що за Лісом бачили бойову техніку, — не здавався Поливанко.

— Купці можуть помилятися, — покачав головою старий Дойч. — А можуть і просто брехати за наказом совків. Щоб ми зі страху самі здалися.

— То ви хочете чекати, поки танки стануть біля наших воріт? Тоді до вас дійде?

— А ти вже на це чекаєш, так?

Старий Дойч почав заводитись.

— Тихо, тихо, — батько заколотив мідним дзвоником. — Не забувайте, ми на Загальних Зборах. Ми маємо прийняти рішення.

Усі видохнули, ковтаючи вже заготовлені образи.

— А я погоджуюсь з Поливанком, — раптом подав голос з іншої сторони стола Глитай.

Голови здивовано загомоніли. Всім було відомо, що Глитаї завжди ворогували з Поливанками. Яке б питання не підні-

малося, Петро Іванович та Іван Петрович опинялися по різні боки.

— Так, погоджуюсь, — повторив Глитай. — Нам не вистояти проти совків. І не у танках справа. Совіти вже поставили митні застави на московській дорозі, а купці кажуть, що важче стало купувати метал та зброю...

— А хорькам заборонили продавати половину артикулів їхніх тканин, — закивав головою Бугалтер. — Про санкції проти папуасів я взагалі мовчу.

— Вони так усіх нас передують, — сказав хтось із другого ряду, я не зрозумів хто.

— Передують лише тих, хто дурний, — стрепенувся Поливанко. — І ми маємо вчинити розумно — і не бодатися з тим, хто завідомо сильніший від тебе. Треба вміти поступатися заради спільної мети.

— Тобто здатися? — хмикнув старий Дойч.

— Домовитись, — Поливанко підвівся. — Дозвольте мені сказати.

— Кажи, — батько перевернув пісочний годинник.

— Панове. Кряти. Родини та браття. Життя та добробут Крятина — наша спільна мета, хто б там що не казав. І ми маємо обирати, чи втратити все, зроблене нами за 50 років гірким потом та умите нашою кров'ю, чи поступитися невеликою частиною заради збереження майбутнього. Зараз у нас є можливість торгуватися. Завтра її вже не буде. Сьогодні ми можемо отримати нові матеріали для наших генераторів, поповнити запаси набоїв та палива, отримати могутнього захисника, який не дасть іншим загрожувати нашій незалежності...

— ...і змусить нас воювати у своїх безглузких війнах, — встряг старий Дойч.

— Тихо! — батько грюкнув кулаком по столу. — Продовжуйте, Іване Петровичу.

— Війни не буде, якщо у однієї зі сторін буде очевидна перевага, — Поливанко навіть не глянув у бік Дойча, але його губи помітно затремтіли від образи. — А так... я все сказав.

— Дякую, — батько кивнув старому електрику. — Хтось хоче відповісти?

— Так, хочу, — Глитай спробував піднятися, але ноги здали, і він впав назад на стільця. — Я сидючи, дозвольте?

Голови мовчки погодились.

— Ти, Йване, кажеш, що Совіти нас захистять, але мовчиш про ціну. Так, вони дадуть нам мідний дріт для моторів, але заберуть головне — душу! Ми — останні зі справжніх українців! Усі навколо покацапились чи продалися західному дияволу. Приєднатися до Совітів? А культурна ідентичність? Хто ми будемо після цього? Ще одним містом їхніх рабів?

— Та ти вже кажи, що пропонуєш! А то все про душу та про "нравственне начало"! — не витримав у президії молодий Поливанко.

— І скажу! — гаркнув у відповідь Глитай. — Нам треба звернутися по захист до Православного Воїнства!

Зал загомонів: хто обурено, хто схвально, а хто і зі сміхом.

— Так! До Православних! — перебив гомін Глитай.

— Сам своїм попам молися! — зло викрикнув у відповідь старий Поливанко, і багато хто почав йому аплодувати.

— А ти за Совіти тягнеш, бо сам кацап!

Зала знову розділилася у реакції: хтось обурено закричав, а частина загигикала.

Взагалі-то це була правда. Усі знали, що їхня справжня фамілія — Поліванови, але вони її змінили після Борисполя. Я з наймолодшим сином Івана Петровича вчуся в одному класі, так ми часто з нього кпили, розпитуючи: "Так ти Іван чи пол-Івана?". А потім жарт приївся і ми його закинули.

— Люди, люди, досить, — батько задзвонив у дзвоник, але людей вже було не зупинити. Правління сиділо мовчки, чи то від сорому, чи то від розгубленості, а решта кричала майже одночасно.

— Чого ж ти бороду не відростив, щоб своїм папуасам сподобатись?

— Та ти мати рідну продаси за моток мідного дроту!

— Та тихо ви! Люди! Тихо!

Я був у шоці. Ще годину тому, у присутності посольства, вони усі виглядали такими величними, такими розумними... А тепер — ніби біля колодязя сваряться.

— Я ось що скажу! — Глитай таки звівся на ноги, і тепер давив не лише голосом, а й самою своєю величезною тушею.

Галас трохи стих.

— Я знаю, ви всі мене ненавидите! За те, що я вірю в Господа та спасіння безсмертної душі! За те, що українець і пишаюся цим! За те, що вмію примножувати, а не розтринькувати по сторонах! Так, я знаю, для вас я — Глитай! Вам мое багатство очі коле, бо ви свого не вмієте дбати! І ви весь час тільки й шукаєте, як щось відкусити, відібрати! Ви думаєте, що ваші закони — то саме головне? Але є закон вище цього — Закон Божий! І я буду слідувати йому, а не страху перед вашими погрозами! Хіба я поганий громадянин? Хіба я не робив більше від інших на благо Крятина? Хіба я не стояв на стінах поруч з вашими батьками, поки міг тримати зброю?

Чи в мене не стріляли так же, як у них? Хіба мій Дмитро не загинув за Крятин... тоді... в полях?..

Я зі здивуванням помітив, що Глитай починає плакати.

— Петро Іванович, ніхто не заперечує вашої великої ролі в житті Крятина, — примирливо підняв руки батько. — Але ж не ображайте інших. Ми всі маємо дбати про благо міста, а не про свою особисту славу.

— От-от, — кинув старий Дойч. — Давайте краще послухаємо й інші думки. Не тільки ж ви двоє з Поливанком можете шось сказати. От, наприклад, Сірий, ти як вважаєш: треба приєднуватись до Совітів? Чи до Православних? Чи може якось ще інакше?

Усі повернули голови до Сірого, і той знітився:

— А що я?.. Я — як усі. Кажіть, як треба — я підтримаю, зроблю...

Мені стало соромно за нашого коваля. Така вміла людина, добра, сердечна, робить стільки корисного і важливого, а не має сил відмовити іншим чи, бодай, висловити свою точку зору.

— А хіба тут у когось є власна думка? — гірко вимовив Глитай. — Вами тут усіма смикають, як комусь треба.

— Не верзи дурниць, Петро, — скривився старий Дойч. — Усі мають можливість висловитись, ніхто нікому рота не затикає.

— Ага, тільки слова усім в рота вкладає одна й та сама людина, — Глитая явно понесло.

— Петро, не варто знову...

— Я шо, не знаю, з чийого голосу ти поєш? Як Кряти скажуть — так і ти повториш! — Глитай почав задихатися від гніву.

Зал вибухнув. Усі загомоніли одночасно:

— До чого тут Кряти? Чого ти верзеш!

— Крят — наш Начальник, і не тягни на себе ковдру!

— Ми ж не про те говоримо!

— Не чіпай Крятів!

Але Глитай, розчервонілий до помідорного кольору, перекричав усіх, тикаючи рукою в бік батька:

— Це твій дід був великою людиною. А ти хто? Хто ти...

Більше нічого він сказати не зміг. Зала почала ревіти. Всі кричали одне на одного, махали руками, намагалися звернути увагу на себе.

І тут батько показав, чому він у такому молодому віці вже став Начальником.

— Харош!!!

Від його ревіння Михась Болотяний, який у запалі сварки вже майже заліз на стіл, ледь не впав на підлогу.

У миттєвій тиші, що впала на залу, один з ментів щосили шваркнув кувалдою об рельсу.

— Харош, люди, — вже спокійніше повторив батько. — Сонце вже сіло, годі язики бити. Завтра продовжимо.

4

СТАРИЙ

Я підвівся і зрозумів, що у мене тремтять ноги. Наче нічого не робив, а втомився так, ніби мішки таскав.

Батько уважно слідкував, як розходяться голови, хто з ким говорить, чи ніхто більше не влаштовує скандал. Поливанко зі Слуком та іншими прибічниками совків вийшли разом, не затримуючись. Глитая вивели, притримуючи за руки, його сусіди, а він все ще сварився незрозуміло на кого. Правління лишилося біля президії, чекаючи на накази батька.

Він дочекався, поки виведуть Глитая, відійшов у куток і підізвав мене.

— Ну як, сподобалось? — він підмигнув мені.

— Ти такий спокійний, — здивовано відповів я. — Ніби нічого не сталося.

— А нічого особливого і не сталося, — знизав плечима батько. — Людям треба погаласувати.

— Але ж Глитай тебе ненавидить? За що?

Батько знову знизав плечима.

— Люди завжди ненавидять начальство. Когось же треба ненавидіти. Не хвилюйся, він зараз відійде, полається вдома при своїх, а завтра ми будемо робити спільну справу. Отак воно все і є.

Він посміхнувся.

— А що у тебе цікавого?

— Я смітник знайшов за Лелеками... — тут я зрозумів, наскільки моя новина геть неважлива в порівнянні з тим, що тільки відбулося.

— Добре, добре... — розгублено відповів батько. Таке враження, що він мене і не слухав. — Знаєш, Миколо, почекай-но тут, поки ми будемо радитись.

Я здивувався. Зазвичай після Загальних Зборів батько надовго затримувався в дорадчій кімнаті: треба було скласти текст протоколу, віддати його до друкарні і прослідкувати, щоб вже на ранок оголошення з новинами висіли на всіх семи майданах Крятина та були розповсюджені по усіх його дванадцяти кафешках.

— Тут чекати? — уточнив я.

— Так, тут, в залі. Зі Старим поговори...

— А де... ой...

Виявляється, поруч з нами, напівприхований порт'єрою на табуреті сидів Старий. І давно, мабуть, сидів, може й під час Зборів.

Ніхто не пам'ятав, як саме його звати і скільки йому років, а він і не зізнавався. Звісно, це була людина ще з Раніших часів: це видавала і його мова, і певні історії, які він явно розповідав як очевидець, — але ані про його родину, ані про місце народження я нічого не знав.

Старий прибився до Крятина вже давно, ще за діда Миколи в Начальниках, коли прадід став хворіти і облишив

посаду. Жив у одному з численних будиночків нашої родини, який йому віддав прадід. Нічого особливо не робив: потроху порпався в городі, але годувався при нашому столі. Та ні у кого не було сумніву, що хліб він свій їсть не дарма: Старий був розумною людиною і постійно давав цінні поради, які буквально рятували Крятин у важкі часи. Він знаходив потрібні слова, щоб переконати впертих голів, підказував, до кого звертатися в інших містах за допомогою чи за бізнесом, а головне — не ліз при цьому до влади сам. Йому, здавалося, подобався сам процес спілкування з людьми, і він не упускав такої можливості, хоча ніколи нею і не зловживав.

— Вибач, Старий, сьогодні ми без тебе, — вибачився батько.

— Авжеж, авжеж... — закивав той у відповідь. — Навіщо дразнити гусей, так?

Батько вдячно кивнув у відповідь і почав закликати Правління до нарадчої кімнати.

Ми зі Старим трохи помовчали. Нарешті я не витримав:

— Слухай, а чого мені тут чекати?

— Та звідки мені знати? — Старий ледь помітно посміхнувся.

— Ну Старий, ну ти ж знаєш...

— Не знаю.

— А посміхаєшся чого?

— Да так, думаю...

— Так от скажи, що думаєш.

— Думаю, що тобі зараз важливе щось скажуть. В результаті наради. Щось, що безпосередньо стосується тебе.

— Мене? Що?

— Та звідки ж мені знати. Хіба я начальство? — і він знову ледь помітно посміхнувся одними очима.

Старий буй чи не єдиний з дорослих, з ким знайшла спільну мову Бабця. Здавалося б, вредна бабка, а як сходилися вони вдвох — так тільки сидиш з відваленою щелепою та слухаєш. А вони між собою:

— Ти, Каринко, чого така молода в свої літа?

— Дик, драгз-н-секс-н-рок-н-рол!

І ржуть вдвох.

Колись я думав, що то вона милує лише людей зі свого часу, *раніших*, але не. Для кожного зі старих у неї була своя шпилька. Якось спитав, чого вона не ходить до Глитаїв, а та:

— А про що мені з ним говорити? Жлобом був, жлобом і лишився, — і пихкає, як завжди. — Не всі старі люди однаково корисні, молодий падаване.

Досі цікаво, хто такий "падаван".

Мовчати стало нудно, і я знову спробував розпитати Старого:

— А хто переможе, совки чи папуаси?

— Дружба переможе, — з серйозним виглядом відповів той. — Дворучна. Нагострена.

— Ну Старий...

— Не нукай! Питання задавай вірно — тоді і відповідь отримаєш.

Я зітхнув і почав збирати слова докупи.

— За Глитая — троє голів. За Поливанком — Слук і ще четверо. Але цього все одно мало. Гольди завжди проти всіх, і з ними ще кілька таких самих. Ні у кого нема більшості — але рішення треба приймати. Не можна ж бути ні з ким... Точніше, зараз не вийде.

— А за кого твій батько?

Я відкрив рота... і закрив.

Ми знову помовчали — при спілкуванні зі Старим до цього звикаєш хоч не хоч. Він хитро посміхався. Я намагався зрозуміти, як же це так сталося, що всі Збори пересварилися між собою, всі кричали, всі висловлювались — а ніхто навіть гадки не має, що собі з цього приводу думає Начальник.

— Ну, батько точно не за Совків.

Старий кивнув.

— Але з папуасами ми точно спільної мови не знайдемо... І в правлінні від Поливанка лише його син, а від Глитаїв — Вітасантехнік... У них не вистачить... Та не, це бред... Правління тільки виконує рішення, а приймати їх мають Збори... І все одно доведеться обирати...

— А ти знаєш, чому твій батько — Начальник? — Старий почесав підборіддя. — Бо він знає, що обирати завжди можна з більш ніж двох варіантів...

— Що ти маєш на увазі?

Рипнули двері до нарадчої, і звідти один за одним почали виходити члени Правління. У молодшого Поливанка, Віті Глитая і чомусь Гриба, нашого голови оборони, був дуже спантеличений вигляд, а Женя Дойч, навпаки, задоволено посміхався.

Батько дочекався, поки останні колеги відійдуть подалі, а потім окликнув мене:

— Синку, є важлива розмова.

Я ледь не в три стрибки опинився біля нього.

— Миколо, ми не хотіли говорити тобі завчасно, але такі часи... Тобі доведеться поїхати з Крятина.

— Як?

— Возом, синку, — батько посміхнувся. — Так треба.

— Але... Я не хочу...

— Хто ти?

Я зціпив зуби.

— Я Крят з роду Крятів.

— Отож. І ти будеш робити те, що треба для Крятина.

— Але чому? Чому зараз? Коли на носі, можливо, війна?

— Війни не буде.

— Але ж або совки, або...

— Або ми заключимо договір з Києвом, — перебив мене батько.

Я тільки закліпав очима.

Ні, звісно, Київ — то сила. Але союз... Хунта весь час воює один з одним, і у них все вирішує сила зброї. У нас не так: ми дотримуємось демократичних цінностей і ведемо лише справедливі війни, щоб відбитися від бандюків та ворогів нації...

Чи може йдеться про хорьків? Ну, так, у них багато цікавих речей, навіть кілька фабрик. Але... Але ж Хорьки — несправжні українці! Вони перемкнулися на іноземну культуру і відреклися від рідного кореня. У нас не так: ми бережемо свою культурну ідентичність, піклуємося про мовну спадщину та прагнемо відродження Великої України від Сяну до Дону.

— Я маю їхати?

— Так. Оскільки ми заключили угоду, ти їдеш до Києва, до хорьків. Тобі треба навчитися, як знаходити з ними спільну мову. Завести знайомства. Подихати їхнім затхлим повітрям... Зрештою, отримати освіту покраще, ніж у нашого Прохвесора.

Я мовчав, очманілий.

— Все. Обговорення не буде. Йди готуйся.

— Але... Хіба такі рішення приймають не Загальні Збори?

— Забий, — батько відмахнувся. — Все буде, як треба.

— Але ж Глитаї та Поливанки...

— Я тобі кажу, щоб ти не морочив собі голову, — повторив батько. — Завтра все буде так, як нам треба.

Не сказав би, що то звучало переконливо, але сперечатися з батьком я не став.

— Йди, у мене ще повно роботи, — батько поплескав мене по плечу і повернувся до нарадчої.

— Знаєш... Давай поговоримо трохи пізніше, — ніби передбачаючи моє питання сказав Старий і підвівся. — Ти ж все одно зараз до Бабці, так?

Все він знає, блін.

— От у неї і зустрінемося. А мені ще трохи треба побалачити з паном Начальником...

БАБЦЯ

Звісно, Старий був правий. Мені треба було з кимось поговорити. Друзям такого довіряти не можна. Батько зайнятий. Даринка — тупа вівця. З дідом Миколою у мене ніколи не клеїлось — він тільки й робив, що з глибокорозумним виглядом повторював про гідність сім'ї Крятів.

Хоча сонце вже зайшло, було ще не так пізно, і ліхтарі перед більшістю будинків нашого району висіли запалені. Я уважно слідкував, щоб не побити парадні черевики об щербінь, тому рухався набагато повільніше від звичного. На щастя, бабчин дім стояв неподалік від нашого, тобто йти було не так далеко.

Коли, вже за діда Миколи, Крятин почав стрімко зростати і небезпека негайного винищення зникла, великі родини почали дробитися, молоді стали розселятися по закинутих хатинках, щоб жити окремо від голів — як це було прийнято до Капця. Тоді ж відселилася і Бабця, якій важко було стримувати язика в присутності свого племінника.

Дід Микола називав її кацапкою. Бабця у відповідь казала, що той "чурка чорножопа". Дід бісився і кричав, що він українець, а Бабця й на це відрізала, що українці говорять українською, а його колгоспний суржик її вже захарив. Десь в цей момент встрягав прадід, а по його смерті — батько, наказуючи усім заткнути пельки та не псувати родинний затишок. Якщо вірити Бабці, саме так батько і навчився командувати людьми.

Бабцю поважали в місті, тож їй могли збудувати нову гарну оселю, але вона несподівано відмовилася від такої пропозиції і переїхала до старого будинку Крятів, того, що належав їм ще Раніше. "Старим людям — старих привидів", — просто сказала вона.

Це був охайний, хоч і пошарпаний, прямокутний двоповерховий будиночок на стандартних шести сотках із піччю та власним ручним насосом. До важких металічних дверей треба було пробиратися, відхиляючи гілки старих вишень, які заповнили всю ділянку. Робив я це, мабуть, досить шумно, тож з-за рогу мені на зустріч вийшла, обтрушуючи руки від води, Мирка.

Повністю її звали Мирославою, і вона була на рік старша від мене, хоч і доводилася мені троюрідною тіткою. Мирка була високою навіть для свого віку — на голову вище від мене, із красивим довгим світло-русим волоссям та стрункою поставою. Вона вся була якась... світла... не знайду вірного слова... ніби променилася зсередини. Втім, характеру їй було не займати, особливо відтоді, як родина призначила їй доглядати Бабцю. Точніше, Бабця її вибрала серед інших дівчат, як завжди.

Зараз Мирка була сердитою і не намагалася цього приховати. У неї була одна суттєва вада: коли вона хвилювалася, її

обличчя починало трохи смикатись, а вона сама трохи заїкалася.

— Ти чого так пізно?

— Я до Бабці.

— Та я розумію, що не до мене, — вона презирливо скинула на мене оком.

— Я із Загальних Зборів. Мені треба з нею поговорити.

Мирка зітхнула і витерла руки об боки.

— А ти помився?

Настала моя черга зітхати.

Бабця не терпіла запаху брудного тіла. Казала, що вже дожила до тих років, коли жінка має право нюхати рози, а не спітнілі підмишки. Сама вона милася щодня, і в цьому їй допомагала одна з дівчат-Крятів, яку призначали гледіти за старою. Невідомо, що саме Бабця розказувала цим дівчаткам і чому навчала, але після кількох років такого життя молоді Крячихи починали вести себе дуже незвично. Недарма казали, що у Крятів усі жінки — відьми.

Мирка різко рванула на себе важкі двері, аж захилитався ліхтарик під навісом.

— Бабцю! До вас тут малий Микола пожалували!.. — крикнула вона всередину. — Та ні, звісно. Брудний, як свиня!.. Про міжнародну політику поговорити хоче!

"А звідки вона знає, що саме про міжнародну?" — подумалося мені.

— Заходь, — кивнула Мирка всередину.

До кімнати, де сиділа Бабця, треба було йти вузьким звивистим коридором, пильнуючи, щоб не перекинути жодного з численних горщиків, безладно розставлених на підлозі. Мені це вдалося.

— Чую, чую, руським духом пахне! — заскреготала з лежанки Бабця, ще до того, як я зайшов до неї.

То вона завжди так жартує, як до неї хтось брудним приходить.

Втім, вона реально скидалася на Бабу Ягу, ще й сиділа майже на печі.

Колись вона була високою і стрункою — вищою від мого батька на голову, а він і сам був немаленький — але з віком скрючилась і усохла. Час від часу вона зусиллям волі примушувала себе розпрямитися, і тоді погляд її чорних глибоких очей згорда і зверхньо пронизував співбесідника, та через хвилину вона чи то забувалася, чи то стомлювалася — і знов нахиляла голову до грудей.

Її худий та виразний ніс з горбинкою, кажуть, був видатним і за молодих літ, а з віком, як це часто буває, виріс ще більше. Сиве волосся все ще було густим та жорстким, і розчісуючи його Бабця періодично зітхала про те, як вона скучила за фарбою, бажано мідного кольору.

На додачу ліва брова у Бабці була простроплена штирьком з двома охайними темно-червоними камінчиками на кінцях. Якщо вірити Прохвесору, то був танталовий сплав, бо залізо просто так в шкіру втикати не можна. А ще Бабця колись розповідала, що крім цього штирька у неї колись була пробита і нижня губа — але ті цяцьки довелося вийняти і продати у важкі часи після Капця.

Ну, і лахи, звісно... Бабця не визнавала нових тканин: ані крятинської рогожі, ані льону, ані київських синтетичних ниток, — і ходила виключно в рухляді, залишках старих одєжин, перешитих під її нестандартні розміри. Час від часу хтось неосвічений обов'язково вказував, що на джинсах у неї світять дірки. Бабчина відповідь була незмінною:

— От дурне! То арт-дизайн!

Час від часу я не розумів, чи вона дійсно була старою, чи то просто намагалася виглядати так, як на її думку мали виглядати старі.

От і зараз вона поплямкала губами, покачала головою і в черговий раз видала:

— Тепер я розумію агента Сміта. Як же від вас смердить.

Я так і не дізнався, хто такий агент Сміт. Знав лише Старий. Він після цих слів починав робити вигляд, ніби стріляє в Бабцю, а та кумедно ухилялася. Мабуть, то була якась комедія їхньої молодості.

— От не дають померти спокійно. Все "Бабця" та "Бабця"... Такі ж, наче, розумні та активні, а все одно до мене бігаєте...

Це була церемонія. Спочатку Бабця буркотіла, а вже потім можна було поговорити.

— Охохох... Занесло ж мене до вашого Крятина... З'їздила, називається, до друзів на дачу.

— До нареченого?

— Пх... Наречений... На шашлики!.. М'ясо готувати Пашка вмів, нічого не скажеш... Єдине, мабуть, що у нього виходило по-людськи. І те більше від свині залежало...

Бабця помовчала. Я теж. Батько завжди казав, що вміння вчасно промовчати — дуже рідке і цінне серед людей, особливо молодих.

— Нам пощастило, що перед цим якраз була гроза... Трансформатор вибило, тож електрики не було... Дуже романтично... Вугілля потріскує, запах м'яса, стаканчики з віскарером, поки холодильник не розморозився... А мені ще більше пощастило, що моя мобілка сіла, і я лишила її в хаті. Обійшлася без рваних ран, як у більшості народу...

Бабця зітхнула.

— Скільки воєн було і раніше, і після того, а жодного разу не штопала стільки ран, як в ту ніч... Простими нитками, простою голкою, дезинфікованою у холодному віскарі...

Я ніколи не питаю, де Бабця навчилася зашивати рани. Вона завжди мовчала про *раніші* часи. Якось я поцікавився, ким вона була до Капця.

— Веб-дизайнером, — каркнула вона і зловісно зареготала.

Мабуть то теж був жарт... Можливо...

— Пашка, Пашка... Як теля був... — знову забурмотіла Бабця. — Якби не твій прадід, пішов би під забій в перший же рік. Нічого не вмів, нічому не міг навчитися... Просто приємна людина, душа компанії...

Вона зітхнула.

— Чи я думала у твоєму віці, що ми таки будемо розплачуватись кришечками від "Кока-коли"...

— Кришечками?

Вона махнула рукою.

— Не зважай. То старче.

Раптом вона випросталась, сперлася спиною на килим, поклала руки на коліна. Все, вступна частина закінчилась.

— А тепер кажи, чого ти до мене такий нарядний прийшов опівночі? Чи ти до Мирки? Так ще ж не доріс, здається.

Я подумки звів очі неба. Відтоді як у мене почав ламатися голос, всі тільки і жартували, що про мій майбутній шлюб з Миркою. Не те, щоб я був проти, але вже задовбали. Звісно, вголос я цього не казав.

Але Бабці слова були непотрібні.

— Та знаю, знаю. Кого з нас молодими не задовбували старигани своїми постійними сватаннями. Ти був на Загальних Зборах? Ну, викладай свої геополітичні міркування.

Я почав розповідати, що бачив у Домі Зборів, намагаючись не загубити жодної деталі. Бабця слухала мовчки, час від часу киваючи. Коли я вже дійшов до сварки між Глитаєм та Поливанком, двері страшенно рипнули і від порогу почувся Мирчин крик:

— Бабцю, у вас сьогодні сейшн?

— Що таке, доню?

— До вас Старий... Каже, що як ви його не пустите, то він умиває руки і лишає вас з малим Миколою сам-на-сам.

— Передай, хай краще ноги помие!

— Він каже, що то культурна традиція, чужа українській національній ідентичності!

— От же ж падла, — тихо буркнула Бабця, а потім гукнула. — Скажи, хай тягне свою ідентичність сюди, я її вилікую.

— Ласкаво просимо, ясновельможний, — почувся від порогу голос Мирки.

Двері знову рипнули, і поки Старий пробирався поміж горщиків, я спитався.

— А чого Мирка сьогодні така вредна?

— Сьогодні їй можна, — Бабця уважно подивилася мені в очі.

Я удав ніби зрозумів.

Бабцю це не ввело в оману. Вона зітхнула:

— І чому тебе батько вчить...

На щастя, розмову перебив Старий. Він демонстративно обтрисив свою стару кепку і сів на осліничик біля печі.

— Що, Каринко, навіть чарку старому не запропонуєш?

— Тобі беладони чи гадючої жовчі?

— Ой, воно у вас все таке смачне...

— Є полин для компресів.

— Ох, блядська печінка. Ну, наливай.

— А більше нічого?

— А як же! Мені трисолодового шотландського віскі.

— Зараз зганяю в ларьок, посидь.

І вони разом зареготали.

— Чай? Кава? Шоколад?

Ані кави, ані шоколаду у Бабці, звісно, не було. Та й чай був звичайним трав'яним збором. Але фраза була традицією.

— Можна і рюмочку чайку, — погодився Старий.

— Коль, гукни Мирці, щоб ставила чай.

Я встав, відхилив протимоскітну сітку та гукнув у вікно:

— Мирко! Бабця каже ставити чай!

— Ща! — роздалося з-за рогу. Там на веранді стояла літня кухня.

— Малий каже, що Глитай знову на жалість всіх брав, — повернула розмову до політики Бабця.

— Ти ж знаєш, він останнім часом тільки про смерть свого Дмитра і говорить, — зітхнув Старий.

— Смертей було багато, — відрізала Бабця. — І його Дмитро нічим не краще і не гірше від тисяч інших. І не дає йому жодного права давити на інших. А от те, що він геть вижив з розуму — вже набагато гірше.

— Дурний він чи розумний, а за ним десять старих родин і сотня нових. У нього найкраща земля і найкращі робітники. І за ним — Православні.

— А Поливанко?

— Вже відкрито став на бік совків.

Вони обидва зітхнули. Я не втручався.

— Отаке... — через певний час продовжив Старий. — Минають десятиріччя, минає життя, минає епоха, а у нас все той же вибір: чи совки, чи православні.

— А Київ?

— А малий ще не сказав? — здивувався Старий.

— Я не встиг... Так багато чого було про збори розповісти...

— От любиш ти потеревенити, замість як до суті переходити.

— Та кажіть вже! — не витримала Бабця. — Заклучив Микола угоду з Києвом чи ні?

— Заклучив, — кивнув Старий.

— Ну так в чому біда?

— А в тому, що в угоді окремим пунктом вказаний наш малий, — і Старий кивнув на мене.

Бабця перевела погляд в мій бік і підняла брову.

— Я їду до Києва. Вчитися...

— От як...

Бабця знову відкинулася на килим.

— Я... У мене питання... Я так розумію, що... Київ же погодився на союз не просто так... їм треба щось взамін? — мені було страшно казати те, що спало на думку по дорозі сюди, і слова погано клеїлись між собою. — Я читав... У старих книжках... Таке треба, коли заключали союзи... Шоб були гарантії, дітей забирали в інші міста... — я знову запнувся, перш ніж сказати саме жахливе слово. — Заручниками...

Бабця опустила очі. Старий ледь чутно хмикнув.

— Ти розумний хлопець.

— Хороший мальчик, — явно передражняючи когось, додала Бабця. Її жарт, здається, був невеселим навіть їй самій.

— Тобто я правий?

— Мабуть, — знизала плечима Бабця. — Хоча Загальні Збори можуть ще й не погодитись.

— Батько каже, що все буде, як треба.

Бабця пихкнула.

— Дограється він колись.

— Тобто? — здивувався я. — Він же Начальник.

— Сьогодні начальник, завтра — як всі, — відрізала Бабця. — Скільки я вже такого бачила за життя...

Старий зітхнув.

— Я йому намагаюся пояснити, але ж він впертий.

— Як усі Кряти.

— Отож... — Старий скося подивився на мене. — Миколо, слухай мене. Коли настане твій час, а він колись настане, зумій зупинитися. Зумій не перейти межу.

— Яку межу?

— Ще зрозумієш.

— Ти, Коля, не такий, як твій батько та дід, — додала Бабця. — Ті тільки й вміють, що чванитись, які з них великі начальники. А ти схожий на прадіда.

Я спантеличений переводив погляд з одного на другого і не розумів, чого від мене хочуть.

— Так що робити?... Чи не робити?.. Не розумію...

Вони одночасно зітхнули.

— Гаразд, повернемося до справ приземлених. Ти до Києва їхати не боїшся?

Я пхикнув.

— Та я розумію, що ти Крят і нічого не боїшся. Я маю на увазі, стрьому нема? Невпевненості? Пересторог?

— Ну, не з'їдять же мене там, — хмикнув я у відповідь.

— Вже не з'їдять, — з серйозним виразом кивнув Старий. — На щастя, ті часи вже минули.

— А раніше їли?

— Раніше багато чого було... — скривилася Бабця. — І сподіваюся, що ніколи більше не буде.

— Тоді от що скажу, — продовжив Старий. — У Києві багато різних людей. Совків останнім часом поменшало, бо занадто вже вони агресивно себе поводять. А от решти — повно. Офіцерів, мусорщиків, усяких бродяг... Люди різні... Їм можна вірити, можна ні. Але запам'ятай одне: не вір попам! І не вір православним. Бо вони навіть якщо захочуть — не зможуть не зрадити. Запам'ятав?

— Не вірити папуасам, — кивнув я.

Старий лише похилитав головою.

— Та зрозумів я, зрозумів.

— Ох, сподіваюся...

Тут зайшла Мирка с тацею, на якій стояло три старих фарфорових чашки (нові бабця теж не визнавала).

— А ти чого не з нами? — здивувався Старий.

— Не моя то справа, у ваші справи лізти, — відрізала Мирка і вийшла.

— Не чіпай її сьогодні, — зітхнула Бабця.

— А... — Старий кивнув. — До речі, добре що Мирослава нагадала. У Києві ти зустрінеш багато молодих, розумних і красивих дівчат. Про що ти маєш пам'ятати?

— Шо я Крят з роду Крятів!

— Що предохранятись треба, блін! — каркнула з лежанки Бабця.

Сподіваюсь, що в напівтемряві кімнати мої палаючі щоки було не дуже помітно.

— Миколо, з тобою що, зовсім про пестики та тичинки не розмовляли? — в'їдливо уточнила Бабця.

— Та знаю я, про що ви... Куди шо встромляти і коли шо надягати.

— Ну, дивись, — Старий цикнув зубом. — Бо жарти жартами, розваги розвагами, а дипломатичного інциденту нам

точно не треба. Розлючені батьки — то такий політичний чинник...

Ми почали дмухати на гарячий пахучий чай, а потім розмова якось сама з'їхала на такі побутові теми, що й переказувати нема сенсу. За півгодини Бабця покряхтіла, примощуючись на лежанці, і прямо сказала:

— А чи не час тобі, хлопчику, додому? Нам тут зі Старим про старче треба побалакати. А ти до від'їзду краще підготуйся.

Я слухняно встав, попрощався і пішов з кімнати.

Коли я вже виходив, Бабця кинула мені просто в спину:

— І зайди до матері.

Я промовчав.

ДОРОГА

Мірно рипіли колеса воза. Фиркали воли, відмахуючись від мух. Я повільно йшов поруч, перебираючи в пам'яті події останніх тижнів...

...Батько виявився правим. Наступного дня, коли посольство совків рушило далі, весь Крятин вже знав про союз із Києвом. Люди гомоніли на майданах, обговорювали подію в кафешках, сварилися біля колодязів, але сприймали новину вже як даність. Так само і голови родин: звісно ж родичі у Правлінні розповіли своїм домашнім про цю "секретну" угоду, за ніч пристрасті, якщо вони у кого і були, вгамувалися, і на ранок Загальні Збори прийняли обговорювати деталі, навіть не намагаючись ставити під питання сам факт нового альянсу.

Пізніше Старий розповідав, що посол Совітів був злючий-презлючий: в результаті тиску на маленький гордий Крятин він замість легкої перемоги отримав Київ, посилений новим

союзником — і це прямо перед переговорами з хорьками! Комусь по поверненні до Курську буде непереливки.

Про мій від'їзд згадували мало, в основному родина та шкільні друзі. Ніхто не пов'язував між собою ці дві події, бо нікому не було цікаво, чому приймаються ті чи інші рішення. Мені навіть було прикро, що моя доля, віднині пов'язана з безпекою Крятина, нікого не схвилювала.

Збиратися мені було недовго: пара змін одягу та взуття, письмове знаряддя та кілька книжок. Більшість усього все одно доведеться купувати в Києві: наявність грошей забезпечував гарантійний лист до Дарницького банку з відкритим рахунком на кілька сот фунтів. Я овіжив у пам'яті знання з англійської, німецької та російської, перечитав по діагоналі пару книжок з електротехніки та хімії полімерів, спробував взятися за право, але швидко облишив цю нудну справу. Більшість часу я просто тинявся вулицями Крятина, заглядаючи до майстерень та кафешок.

Згодом я помітив, що частина людей, особливо з нових родин, вітається зі мною якимось... запопадливо. Іноді навіть скидають капелюхи та з острахом кивають кілька разів, щоб не дай боже я не пропустив їхньої уваги. Загадку роз'яснив Ігор:

— Люди знають, що тебе ввели до Загальних Зборів. Деякі наперед бояться майбутнього Начальника.

Я тільки зітхнув.

За день до відкриття ярмарку я заглянув і на склади до Сірого. Ще на підході до приземкуватих заплучених гаражів, я почув з внутрішнього двору гнівний голос старшого Поливанка:

— ...Що вони собі думають?! Ці дебіли-папуаси вважають, що електрика генерується божою силою! А що генератори

зношені?! Шо акумуляторів лишилося лише два?! Їм до цього діло є?! Ні! Вони прийдуть, коли зникне напруга, і почнуть мене ґвалтувати: "Поливанко, твою матъ, де світло?!".

— Ну Вань... ну шо ти... — бурмотів у відповідь Сірий.
Я завернув за ріг і побачив їх.

Сірий, як завжди, сидів на затертому ослінчику у затінку перед входом до Великого Складу і чистив цвяхи. За його спиною у напівтемряві виднілися штабелі рельсів і шпал, мотки дроту різного перетину, ящики з цвяхами та шурупами, болванки, чушки і литі заготовки. Вічно зачинені на величезний замок двері закривали кімнату з інструментом. Зі складу віяло прохолодою та дьогтем.

Сірий ніколи не витрачав часу дарма. Поруч з ним лежала купа старих гнутих цвяхів, і він листочками зчищав з них іржу. Потім настане час їх випрямляти і полірувати: майже кожен хлопчак у Крятині виконував цю повинність. Листочки теж не викидалися: іржа — то готова залізна руда. Пальці Сірого вічно були в плямах від іржі та зелені, а від нього самого тхнуло дьогтем та димом.

— Та щиток вже наполовину складається з перехідників! — продовжував лютувати Поливанко. — Кліпаємо самопал, а потім маємо проблеми з комутуванням!

— Раніше можна було все купити в супермаркеті... — зітхнув Сірий.

Сірий будь-яку розмову зводив до супермаркета, в якому побував ще зовсім малим. Ми потайки сміялись з його байок про місце, де кожного шурупа було сотнями, і всі новенькі — аж поки Бабця не підтвердила, що то щира правда.

Я ввічливо кахикнув.

Сірий підняв на мене очі і радісно посміхнувся, але тут же злякався і з осторогою подивився на Поливанка.

— А, молодий Начальник прийшов, — саркастично кинув той.

— Ну Вань... — зічено буркнув Сірій.

— Доброго дня, Сірій. Доброго дня, Іване Петровичу, — я ввічливо схилив голову до кожного. — Але я не Начальник. У нас демократія, і Начальника обирають Загальні Збори.

Поливанко оскалився:

— Вже вивчив Крятівську пісеньку?

Він як завжди був у своєму коричневому піджаку, шоправда цього разу без червоної стрічки. При розмові Поливанко трохи нахилився вперед. Кажуть, він вже майже осліп над своїми електричними схемами та платами, але на людях носити окуляри чомусь соромився.

— Нічого, у вас своя пісня, а у нас — своя, — він хмикнув. — Бувай, Сірій. Ще поговоримо.

І Поливанко, різко розвернувшись, пішов геть.

— Чого це він?

— Та так... Генератори ламаються... Деталей нема... — Сірій опустил очі.

— А деталі дорогі?

— О, ще й як, — Сірій зітхнув. — От нам би станок...

— В Києві, кажуть, є станок.

— Так то у Києві... А нам би тут...

І Сірій, як завжди, перевів розмову на те, як не вистає нормального кріплення, присадок, інструментів... Пальці його невпинно рухались, зчищаючи іржу зі старих цвяхів...

...Ярмарок, звісно ж, гудів плітками про новий союз Крятина. Хорьки-торговці синтетичними та фарбованими тканинами поважно відповідали, що готові забезпечити усі замовлення, аби були гроші у покупців. Представник Дарницького банку заохочував оптовиків пільговими кредитами. Дрібні

торговці з містечок, підвладних бандюкам, тишком-нишком намагалися з'ясувати, на яких умовах *насправді* було підписано угоду і до кого треба звертатися по допомогу. Папуаси скептично хилили головами і бурмотіли собі шось у борода, але цього року заключали великі угоди не лише з одновірцями, а й з представниками Крятинських Зборів та київських хорьків.

На купців із Совітів поглядали скося і трохи іронічно, а ті ходили по всіх кафешках і невпинно переконували всіх підряд, що їм та економічна війна — самим поперек горла, що вони тиснуть на свій ЦК задля скасування санкцій на київські товари, що вояки подуріли — а платити їм. Оскільки випивкою вони пригощали усіх охочих, то навколо галасливих торговців у малинових піджаках із золотими цепурами завжди збиралися чималенькі натовпи любителів дармівщини.

На День Пам'яті та Скорботи, коли Крятин поминав загиблих у Катастрофі, ярмарок скінчився, і наступного ранку я, із валкою хорьківських возів, які порожняком поверталися додому, вирушив до Києва. Мене супроводжував Ярослав, молодий скаут із старших Кнурчаків, якому через знання мов та вміння гарно говорити часто доручали охорону крятинських торговців — щоб вирішувати на місцях "проблемні ситуації". Тож час, який я не проводив на возі чи б'ючи ногами дорожню пилюку, я коротав розмовами з ним.

До Києва від нас вело два шляхи. Південний був коротше і пряміше, але асфальт соші був геть розбитий танками ще 50 років тому. До того ж дорога тоді проходила через Бориспіль, а цього всі старалися уникнути.

Тому ми їхали північним шляхом. Він хоч і звивався через села та мав кілька небезпечних ділянок, але валка була достатньо великою, щоб відбитися від бандюків, а півдня дороги

нічого не вирішували. Ніхто не хотів без зайвої потреби звертати до Борисполя.

Ми їхали залишками асфальтованої соші через занедбані села, де на десятки хат приходилось від сили кілька сімей. Місцеві, вдягнуті у рогожу та онучі, похмуро дивилися на нас і поверталися до своїх справ: длубатись на городі чи гледіти за козами (корів, звісно, вони дозволити собі не могли). Ця місцина контролювалася бандюками, а ті не лишали селянам нічого поза необхідним для життя мінімумом...

...Звісно ж перед від'їздом я зайшов до матері.

Розповів їй про останні події. Згадав, що їду до Києва. Поділився планами на майбутнє.

Звісно ж вона не відповіла. Вона, як завжди, мовчала. Як усі ці п'ять років зі смерті Меншого.

Я сказав все, що мав сказати, і пішов...

...За день шляху ми наблизились до мосту через колишній залізничний переїзд. Там і заночували, ставши табором на галявині з видом на почорнілі залишки бориспільських бетонних веж.

51 рік тому, невдовзі після Капця, там сталася перша з великих битв за Київ. Ворог, зібравши уцілілу після вибухів техніку та зброю, ломанувся на захід — до столиці. Армія спробувала їх зупинити. Невдало. Місто запалало вдруге після Катастрофи. А потім, коли бої йшли вже на самому Дніпрі, залишки місцевого населення, яким війна перетнула останні засоби для виживання, збунтувалися. Їх перебили, всіх. Кажуть, загинуло біля мільйона чоловік. Перебільшують, звісно — не могло бути в цих краях стільки людей, навіть до Капця. Але відтоді Бориспіль намагаються ominuti стороною, якщо нема поспіху. В руїнах міста живуть самі бомжі та іноді навідується скаути чи бандюки.

Тяжке місце.

Ярослав колись ходив туди розвідкою під чолом Жені Дойча, тоді ще не члена Правління, а простого командира скаутського загону. "На тренування", — як вони казали. — "Відпрацьовувати навички пересування та бою в умовах міської забудови". Особливо цінного нічого не знайшли — за ці роки Бориспіль на предмет корисних ресурсів прочесали і бомжі, і гниди — але повернулися задоволені і впевнені у власних силах.

Сам Ярик був із родини старших Кнурчаків, нащадків одного з перших скаутів Крятина. Усі їхні хлопці завжди йшли до розвідки і, мабуть, через це їхній рід був близьким до Дойчів та завжди тримав їхню сторону на Зборах. Родина у них була велика, бо старий Кнурчак, вже покійний, мав чотирьох доньок і через них затягнув до роду кількох видатних воїнів. Крім старших Кнурчаків були ще й молодші, але то був окремий рід, що походив від усиновленого сироти, єдиного нащадка якоїсь з родин переселенців — вони хоч і носили те ж саме прізвище, але були записані новою родиною і на Зборах представництва не мали.

Зараз, біля вечірнього вогнища, я спробував розвести Ярослава на розповідь, але той чомусь сприйняв це неохоче.

— Страшилок на ніч захотілося? Чи що?

Потріскувало вугілля, нічний серпневий вітерець вже почав віддавати прохолодою.

— Кістки там у кожному провулку, — раптом сказав Ярик. — Тисячі. Ніхто їх навіть не прибирав... Антисанітарія... Мабуть, просто не встигли — їх же з Києва турнули так, що вони шкереберть до себе на схід полетіли...

— А наші? — перепитав я. — Чого наші не прибрали?

— Наші? А хто такі "наші"? — Ярослав скривився. — Хорьки тоді ще по підвалах ховалися. Хунта? Так вони одразу між собою перегризлися... І взагалі, харе точити байки. Бо прийдуть мертвяки і загризуть тебе.

Я скривив рожу, але більше не питався.

Засинав я просто неба, дивлячись на густі серпневі зірки. Десь там, може, ще літали супутники. Кажуть, у рік Капця люди планували політ на Марс. Не встигли...

...На другий день обережно перейшли непевний, ледь відремонтований міст над залізничним насипом і в обхід Борисполя рушили далі на захід. Скоро вийшли на стару велику сошу, яка вже прямо вела на Київ. Колись вона була широкою і рівно заасфальтованою, але колони техніки розбили покриття, а в деяких місцях широкі канави вказували на місця вибухів, які з часом розмило водою. Через яри, що утворилися в результаті, доводилося перекидати дерев'яні місточки, і їх перехід зайняв у валки чимало часу.

За дорогою ніхто не слідкував, і ліс, що оточував Київ, вже зжер її краї, а місцями коріння могутніх дерев репнуло асфальт поперек, тож вози важко стрибали через облуплені, стирчаками вгору уламки асфальту. Лиш де-не-де виднілися дерев'яні кілометрові стовпчики: ліс формально належав хорькам, але по суті був нічийною територією, тому ніхто не опікувався старими ознаками порядку.

Охорона валки була насторожі. Вузька дорога на узвищенні, та ще й з вимушеними місцями зупинок біля ярів, була надзвичайно привабливою для засідок, тож розвідники шарудили справа-зліва від соши майже всю дорогу. Звісно, це не сприяло швидкості, тому сонце вже почало торкатися верхівок сосен, коли я побачив вдалині знамениті київські вежі.

КИЇВСЬКІ ВЕЖІ

Останній прямий відрізок шляху до капепи був навіть більш роздовбаним, ніж усі попередні, чи то з міркувань безпеки, чи просто внаслідок давніх запеклих боїв. Тож вози почали рухатись зовсім повільно, а я мав достатньо часу, щоб роздивитися башти на фоні вечірнього сонця.

Найперша з них височіла прямо за капепою, навіть з далини справляючи враження, ніби досягає самого неба. Її вертикальні стіни були брудно-чорного кольору, а з нескінченних рядів віконних отворів раз-на-раз виглядали хирляві крони дерев. До нижньої третини башта була геть завита плющем, а вище із вікон де-не-де звисувались зелені "бороди". Над пласким дахом кружляли птахи, вочевидь поблизу гніздовищ, а на самій верхівці трепотів величезний жовто-блакитний прапор з білим човном — гербом Київської Дарниці.

За першою баштою виднілася друга, третя... Вони стояли нерівно, без плану чи сенсу, і всі скидалися на старі скелі,

посічені дощами та порепані ударами часу. Вже зблизька я побачив, що частина башт завалилася набік чи всередину, і тепер здійснюються над землею високими пагорбами.

Я змусив себе згадати, що це були не башти велетнів і не зуби драконів, а просто будинки. Просто дуже високі будинки. Просто надзвичайно міцні та дивовижно захоплюючі витвори людської майстерності, які ми, на жаль, вже не в змозі відтворити. Просто надзвичайні та дивовижні...

Ярослав спостерігав за моєю реакцією із посмішкою.

— Ну шо, уелкам ту Київ, бро! Мать городів та притулок котофілів чекає на тебе.

Він поплескав мене по плечу.

Як тільки на горизонті замаячили верхівки башт і стало зрозуміло, що небезпека минула валку, він розслабився і одразу ж весь змінився: розстібнув гудзик коміра, перевісив кобурку набік і навіть почав говорити інакше.

— Не лови ґав, тут тобі такого не затолерують.

Я зібрався і зосередився.

— А оце облиш, — негайно зупинив мене Ярик. — Це тобі не понти перед однокашниками ганяти... І взагалі, розслабся і спостерігай.

Я кліпнув очима і спробував розслабитись. Виходило погано: я розривався між рефlekсами, що вимагали від мене згрупуватися і бути готовим уникати ударів перекотом, та бажанням побігти перед воли і роздивитися башти поближче.

Ярослав зітхнув.

— Ну, тоді тобі хорьки усе пояснять.

Перед самою капепою здійнялася метушня: до торгових возів підбігли представники компаній, почали швиденько розпитувати новини та приймати звіти, щоб якомога швидше доставити їх до офісів. Якись діти та молоді дружини прийшли

зустрічати чоловіків, і до гамору додалися переливи дзвінкого сміху, охання та сюсюкання.

Ярослав кивнув у бік конторки, що приліпилася збоку до бетонного блоку на в'їзді, і я, подякувавши на прощання водію, взяв свої валізу і потяг її слід за провозжатим.

Всередині, втомлений під кінець дня, сидів немолодий вусань у синьому однострої з нашивками сержанта. Він поворушив вусами і хрипло спитав:

— Вперше у Київській Дарниці?

— Так.

— Документи на в'їзд?

— Не маю.

— Угу... Мета приїзду?

— Навчатися в Університеті.

— Угу...

Він з підозрою огледів мене зверху вниз і назад.

— Значить так... Вам буде видано документ на тимчасове перебування у Дарниці. Ви зобов'язані постійно мати його при собі і надавати за вимогою будь-якому *офішу*. І взагалі, ви зобов'язані підкорятися усім вимогам представників влади... *Гат ім?* Зрозуміло?

— К'мон, бро! — втрутився з-за моєї спини Ярослав. — Я ж не перший раз у Києві. Не зображай, ніби тут Совок, не лякай хлопця.

— Не заважайте мені пояснювати нашому гостю його зобов'язання, — поважно заперечив сержант і дістав із шухляди бланк. — Отже, ваше ім'я?

— Микола.

— Прізвище?

— Крят.

Лейтенант запнувся і підняв на мене очі.

— Крят? Микола Миколайович?

— Ну... так...

— Так чого ви мені тут голову морочите? — він роздратовано змів зіпсований бланк в іншу шухляду і, розвернувшись усім тулубом, закричав всередину капепи:

— Кеп, тут ваш клієнт прибув!

У конторку із внутрішнього двору неспішно заглянув інший вусань, також у синьому однострої, але вже з капітанськими погонами.

— Крят? Проходьте сюди, ми на вас вже давно чекаємо.

— Дякую, бро, — підмигнув Ярослав сержанту. — З мене пивас.

— *Сод офф*, — в'яло відповів той і нарешті посміхнувся. — Знову купиш якийсь хорс пісс, знаю я тебе.

У дворі за капепою стояла запряжена конем одновісна повозка із візницею на передку. Я загледівся на тварину: коней-то я колись бачив, але у Крятині їх не розводили — не було ані спеціалістів, ані досвіду.

Біля повозки капітан ще раз перепитав, чи я той самий Крят. Я вирішив перевірити, чи справді тут все так несерйозно:

— Не знаю. У нас в місті всіх хлопців називають Миколами.

— Отже ви Микола Миколайович?

— Ну так...

— От і чудово, — навіть не зморгнув капітан. — У мене наказ доставити Миколу Миколайовича Крята з Крятина. Якого самого — не уточнювалося. Прошу до кабріолету.

— А я? — нагадав про себе Ярослав.

— А ви хіба Микола Миколайович?

— Ні, але я теж хочу до кабріолета.

— У вас є дозвіл на водіння в межах Києва?

— Ні. А інших варіантів нема?

— Можемо вас впрягти замість коня.

Я зрозумів, що ці двоє захопилися і можуть продовжувати свій безглуздий діалог нескінченно. А мені вже кортіло подивитися на башти зблизька.

— Він зі мною, — втрутився я. — І він зобов'язаний здати мене особисто на руки викладачам.

Капітан подивився на мене так, ніби я тільки що зіпсував йому найкращу розвагу життя.

— Містере...

— Ярослав.

— Містере Яр О'Слав, зважаючи на обставини вашої місії, я дозволяю вам у цьому винятковому випадку сісти поруч з водієм. Наголошую, що кінь цілком і в частинах, особливо тих, що будуть звернуті до вас, є власністю Київської Дарниці, і посягання на нього фізично, словесно чи ментально карається законом.

— Я сповнений поваги до Київської Дарниці, її законів, його представників і особливо до звернутих в мій бік частин цього чудового коня і не маю намірів втручатися у внутрішні взаємовідносини між вищеназваними суб'єктами.

Я зрозумів, що мені паморочиться від їхньої тріскотні.

— Сідаймо!

Капітан сумно подивився в мій бік і прокоментував:

— Який серйозний хлопчина.

— Крят, — низив плечима Ярослав.

Вже сідаючи до візка я помітив, що за мною спостерігає людина, вдягнута у шикарний чорний оксамитовий костюм, який аж переливався у променях вечірнього сонця. Людина ця була невисокою і худорлявою, в круглих окулярах, з акуратно підстриженими тоненькими вусиками та рідкою бородою.

Я на всяк випадок ввічливо кивнув йому, але той одразу ж зробив вигляд, ніби зайнятий чимось іншим. Втім, у мене не було часу думати про це, адже на мене нахлинув потік вражень від поїздки.

Перша башта, яка при в'їзді, зблизька виявилась набагато більш потворною, ніж я міг очікувати. Почорнілі стіни віддавали неприємною сирістю, і з усього було видно, що використовуються в ній лише перші два поверхи, а решта — повністю здичавіли. Інші башти, як я скоро переконався, були навіть більш занедбаними.

Соша йшла від капепи прямо на захід, і я навіть встиг на мить побачити знамениті київські пагорби на іншому березі. Але ми звернули направо, добре доглянутою дорогою, яка йшла по насипу на північ. Зліва від мене тепер виднівся ліс закинутих башт, і я зрозумів, що серед них вдень кипіла робота, яка припинилася лише нещодавно, із наближенням заходу сонця. Поміж бетонних будівель виднілися прості дерев'яні бараки, втопані ґрунтові стежинки звиваючись вели до великих площадок, зритих копитами волів чи іншого тяглового бидла.

"Каменоломні, — зрозумів я. — Вони ламають залишки завалених башт, щоб використати бетон або видобути зсередини залізні прuti... І самі башти не заселені... Це пустка..."

Але тут ми в'їхали до району, де вже явно жили люди побагатше. Це були 2-3-поверхові будинки по правий бік від дороги, цегляні або складені із суцільних бетонних блоків. Частина землі між ними була розділена на сади та городи, а на решті люди просто товклися, і я ніяк не міг дотумкати, чим вони займалися. Втім, часу задуматись у мене знову ж таки не було — враження напливали набагато швидше, ніж я був здатен їх осягнути.

По-перше, я повсюди бачив кинуті просто неба балки, дошки, купи сміття з виразним металічним блиском, ба, навіть зламані інструменти. Я згадав Сірого, який ходив Крятином у пошуках завалящого цвяха, і зрозумів, наскільки багатий Київ.

По-друге, мене вразили коти... Я чув, що хорьки — котолуби, але не очікував, що настільки. Коти бігали у дворах, сиділи на деревах і ліниво спостерігали за нашим екіпажем. Малюнки котів та котячих — леопардів, тигрів, манулів — прикрашали усі стіни, не затягнуті плющем (та й під тим, вочевидь, були ті самі коти). Більш того, жінки — дівчата, дівки та навіть дорослі поважні матрони — через одну ходили вдягнуті у кумедні дерев'яні обручі з котячими вушками зверху.

Хоча ми їхали прямо, я почав губитися у просторі. Деся зліва блиснула вода, а попереду височіла громадина величезного довгого будинку, теж занедбаного та завитого плющем. Повсюди стирчали вітряки, але розставлені вони були безтолково, перехоплюючи одне у одного вітер. Один раз я навіть побачив ціле скупчення штанг з лопастями на верхніх поверхах башти. Ми переїхали міст над залізничною колією (диво, вона лишилася цілою!) і за величезною баштою звернули направо, вниз із насипу. Там, у низинці, за невисокою огорожею із ламаного бетону, стояла 4-поверхова будівля, поєднана охайними, посипаними гравієм та жовтим піском стежинками з п'ятиповерхівками неподалік. Над її фасадом висіла емблема: круглодонна колба на фоні розкритої книги.

Перед воротами з розкішно кутого воронованого заліза наш екіпаж зупинився, і я, намагаючись триматися до купи, почав оглядатися навколо.

Дивно, але всю дорогу ані капітан, ані Ярослав, при всій їхній явній любові до балачок, не проронили ні слова. Певно,

вони давали мені змогу запам'ятати якомога більше від власних вражень, а не з розмов, і це була частина місцевих звичаїв, які розумів крятинський скаут і які ще доведеться засвоїти мені.

— Ходімо, — сказав мені Ярослав, і взявся за ручки моєї валізи.

— *Beg thee pardon*, — зупинив його капітан. — Університет має право екстериторіальності. Так що туди нема ходу ані вам, ані мені. Молодий містер має зайти туди сам. Не хвилюйтесь, на нього вже чекають.

"Ось тут воно все і починається", — сказав я собі.

Треба було берегти честь Крятів. Я не плакав, не вагався і все зробив правильно: потис руку Ярославу, ввічливо, але з повагою кивнув капітану, підхопив свою валізу і рушив до воріт.

— Коли у вас закінчується зміна, кеп? — почув я позаду голос Ярослава. — Я знаю тут неподалік чудовий *spot*.

УНІВЕРСИТЕТ

Ворота мені, звісно, ніхто не відкрив. Та я і розумів, що не тої вгодованості я кнур, щоб мені відчиняли парадний вхід. Для мене достатньо було і невеликої будочки обабіч.

Огрядний воротар ввічливо спитав моє ім'я, підтвердив, що на мене чекають, і проводив усередину. Сама лише його ліврея коштувала більше, ніж весь мій домашній гардероб.

Він проводив мене до передпокою головної будівлі і попросив почекати. За декілька хвилин із бокового коридору вийшов високий літній чоловік і, спустившись на кілька сходиночок з верхньої галереї, привітав мене:

— *Welcome*, молодий містер Крят. *Nice to meet you*.

— Добридень, — я простягнув руку у відповідь.

Чоловік ледь помітно піджав губу. Він був вдягнутий у дивовижний за своєю елегантністю чорний костюм-трійку, зшитий із найкращої київської тканини, яка ніби переливалася у світлі тьмяно палаючих свічок.

Я явно зробив щось не те, але чоловік нічого мені не зауважив, а простягнув руку у відповідь:

— Віктор Едуардович, ректор Київського Університету.

На мить у мене відібрало мову, і я лише міг, що потиснути його суху міцну долоню.

— *So, young mister*, як Ваше ім'я?

— Крят, Микола Миколайович, — поспішно видав я. — Перепрошую, пане ректоре, я не очікував, що...

Він злегка поморщився.

— Не варто. Як пройшла Ваша подорож?

— Все гаразд, — кивнув я. — Чудово. Я вражений Києвом.

— Це ще не Київ, — ректор підняв брову. — Справжній Київ на тому березі. Але я ціню ваші добрі слова.

Він вказав рукою нагору:

— Пройдемо до мого офісу, якщо Ви не проти?

— Звісно.

Кабінет було обшито дубовими планками, важкі темно-зелені гардини вже закривали вікна, і сутінкове світло лише трохи підсвічувало їх мереживні краї. На полицях вздовж стін стояли численні книги з потертими корінцями, більшість з них з англійськими назвами. На столі було охайно, лише кілька папок та чорнильна ручка.

— Прошу, — він широким жестом вказав на стілець, і я слухняно сів.

Сам ректор розташувався у кріслі поруч зі столом.

Я ковтнув слину. Це все було... розкішно... Я, син Начальника Крятина, не знав, що таке багатство взагалі існує. Дивна суміш почуттів крутилася в моїй голові: я і заздрив по-чорному, і захоплювався цим місцем.

— So... — ректор на мить задумався. — Я отримав листа від Вашого батька, і не бачу ніяких перепон для того, щоб ви навчалися в нашому університеті.

— Всі платежі за навчання... — почав я, але ректор зупинив мене жестом долоні.

— Не будемо про гроші. Для цього є *accountants*. Наше завдання тут, в цьому місці — випускати у світ вчених, свідомих людей. Особистості. А ніяк не заробляти на знаннях.

Я кивнув.

Ректор уважно подивився на мене. Його погляд був важким і дивним.

— У мене є підозра, що Вам перед поїздкою розказали певний *nonsense*... нісенітницю про мету Вашого перебування в Києві. Щось про політику, про гарантії угоди між Верховною Радою Дарниці та Крятином, чи, *who knows*, взагалі згадали слово "заручник". Чи не так?

Я почервонів і опустив очі.

— Так от, юний містер Крят, запам'ятайте: ви тут для того, щоб вчитися. Для того, щоб наші знання, закуті у старчі голови, своїм згасаючим променем розпалили жагу до вчення у ваших молодих умах. Щоби потім, коли настане наш час піти, ви не втратили ані знання, ані цієї вічної пристрасі до пошуку істини. Ви розумієте мене, юний містер?

— Так, — приголомшено видавив я. — Так, пане Вікторе...

— Звертайтеся до мене *professor*.

— Так, пане професор.

Ректор ледь помітно зітхнув. Потім взяв зі стола маленький дзвоник і похилитав його. Майже миттєво з'явилася служниця в білому фартушку та очіпку.

— Покличте Вік, якщо ваша ласка.

— Так, пане, — служниця кивнула і побігла з кімнати, дрібно перебираючи ногами.

Ми трохи посиділи мовчки. Я все ніяк не міг зібрати думки до купи. Стільки всього сталося лише за кілька годин. Ректор же, здається, спостерігав за моєю поведінкою, але з виразу його обличчя неможливо було сказати про враження, яке я на нього справив.

Зрештою, за кілька хвилин двері відчинилися, і до кабінету зайшла дівчина приблизно мого віку, зі злегка смаглявою шкірою, горіхового кольору очима та прямим чорним волоссям, що важкими пасмами падало їй на плечі. Вона була вдягнута у напрочуд красиве плаття: чорне, зшите із стрічок, які каскадом спускалися до талії, із білим комірцем. За таке вбрання половина крятинських красунь видряпала би одна одній очі.

Сподіваюся, я не відкрив рота. А якщо і відкрив, то закрив його досить швидко.

— Вік, цей молодий містер — Микола Крят, син Начальника Крятина. Він навчатиметься на твоєму курсі.

Я схаменувся і похапцем піднявся зі стільця та поклонився дівчині.

— Містер Крят, це Вікторія, моя дочка. Вона куратор вашого курсу, і в її обов'язки входить забезпечення Вас усім необхідним.

Вік зробила дивний рух: притримуючи поли плаття пальцями, трохи присіла та схилила голову.

— Сподіваюся, Вас не турбує, що курсом керує дівчина?

— Аж ніяк. Це велика честь для мене, пані Вікторіє.

— До дівчат треба звертатися, "міс", — виправив мене ректор. — Ви ще вивчите це, юний містер. Втім, ви, мабуть,

втомилися з дороги. Вік, мила, покажи містеру Кряту його кімнату. Місіс Еліза вже все підготувала.

— Дякую, пане... професор.

Ректор кивнув.

— Так, *by the way*, є ще один момент, який необхідно оговорити, перш ніж Ви долучитесь до студентської родини.

Я зупинився.

— В Університеті навчається багато людей різного походження і різних культур. Не варто ображати одне одного, це не гідно освіченої людини. Тож запам'ятайте, не треба називати офіцерів Хунтою, православних — папуасами, есесерівців — совками, а трешерів — гнидами.

Він помовчав і додав:

— Нас називати хорьками можна — ми звикли.

І неочікувано посміхнувся...

...Сутінки спадали дуже швидко, і Вік взяла у служниці невеличкий палахкотливий ліхтар у скляній колбі. Я йшов за нею по хрумкій від гравію стежинці до гуртожитку у сусідній старій п'ятиповерхівці, перекладаючи валізу із однієї стомленої руки до іншої. Навколо було вже геть темно, і мені не лишалося нічого іншого, як слідкувати за рухами Вікиного плаття. І того, що було під ним, звісно. Я розумів, що це невічливо, але заспокоював себе думкою про відсутність вибору за даних обставин.

Вже на підході до будинку я раптом зрозумів, що не знаю, як далі поводитись. Відкривати двері дівчині? Чи покластися на неї як на господиню? Чи...

Питання вирішилось саме собою: двері зі грюкотом відкрилися, ледь не вибивши ліхтарик з Вікиної руки, і зсередини нам прямо в очі вдарило світло.

— Аха, от ви де!

На порозі стояла висока дівчина у джинсах та яскраво-зеленій футболці з написом DON'T PANIC! Її довге волосся льняного кольору було недбало зав'язане в пучок на потилиці, а величезні блакитні очі вперлися прямо в мене.

— І що, ця малявка і є наш *prince charming*?

Вона подивилася на мене зверху вниз (і зріст їй це дозволяв).

Вік зітхнула.

— Юрка, ти знову все зіпсувала.

— А що там псувати? Хапаймо його за карк та тягнемо до кімнати. Там вже зібрався сейшн.

— Я себе і сам можу дотягнути, — буркнув я.

— Міс Юросинь, — представила мені білявку Вік. — Наша однокурсниця.

— Єфросинія, — уточнила та. — Але тут жодне ім'я не вміють вимовити по-людськи, без своїх *bloody british* приколів.

— Містер Нік Крят, — кивнула в мій бік Вік.

— Ніккі? Ну, ок. Хапай себе і *move on* на третій поверх.

І міс Юросинь відступила вбік, відкриваючи мені шлях до тісного пліснявого під'їзду, де у темряві виднілися стерті бетонні сходи.

— Пані Юросинь... — почав я, відхекавшись на другому поверсі.

— Пани лишилися в селі. Міс Юросинь, — поправила мене вона. — Це якщо ти хочеш бути офіційним або отримати в репу. А так — Юрка.

— Гаразд, Юрко... А що значить надпис на вашій футболці?

— По-перше, давай одразу до всіх на "ти". Бо ти схожий на *official* чи на екзаменатора. І це тобі не пасує, — весь цей час

вона йшла трохи позаду мене, щоб бути зі мною хоча б трохи на одному рівні. — По-друге, це цитата з однієї старої книги. Прочитаєш — зрозумієш.

Я придивився уважніше. Футболка була новою, не Ранішою, а надпис зроблено фабричним методом. Отже, тепер у Києві можуть і таке.

— *Moreover*, — додала Юрка, в'їдливо посміхнувшись, — це не футболка, а теніска.

— Мороувер?

— "Більш того". Ще звикнеш.

Ми якраз добралися до невеличкої площадки, з якої вели три двері, звісно ж обмальовані кошаками різних видів та порід. Юрка з ноги відкрила середню — здається, це було для неї звично — і заволатала всередину:

— *Hail to the Prince of Nowhere!*

— Пані... Міс Вік, вона завжди така? — пошепки спитався я, поки Юрка заскочила всередину і почала там галасувати невідомо на кого.

Вік знизала плечима.

— Та як сказати... Коли нові емоції — така. А як ні — зовсім інша... І, до речі, до мене теж можна звертатися без "міс". І на "ти". Зрештою, ми ж одногрупники, — і вона ледь помітно посміхнулася.

З дверей висунулася Юрчина голова:

— Що ви тут ще робите? Аааа! Змова! Олігархічна фракція готує заколот в Універі Святого Небаби! Ну, Вік, молодець! Півгодини — і вже захомутала джунїора! А ну марш-марш всередину!

Я покiрно потягнув валiзу всередину. Там, за коротким коридором, у кiмнатi, на лiжку i табуретах вже сидiла компанiя пiдлiткiв iз кружками в руках. На стiнi, звiсно, висiла картинка з котиком. Iз синiм бантиком на шиї.

— Хао, благородний дикун, — сказав коротко стрижений хлопак iз рудуватими бровами. — Скажи друг i проходь.

— Вiн хотiв сказати "Як твоє iм'я?" — пояснила Юрка. — Але забув, як спрягаються дiєслова.

— Я Микола, син Миколи, з роду Крятiв, — я по черзi обвiв iх поглядом. Знаю я цi приколи: тут головне не показати слабкiсть.

— Вiкторiє Вiкторiвно, ви явно вподобали собі гiдну пару — Миколу Миколайовича, — i Юрка пирснула, а за нею i всi iншi.

— Юрко, твої жарти не стають кращими вiд того, що ти iх повторюєш по десять разiв, — вiдбила Вiк.

— О, так ти рахуєш? Яка честь для мене!

Компанiя знову зареготала. Я зрозумiв, що поле бою лишилося за бiлявою Юркою.

— А твiй *рара* ще той троль, — змiнив тему рудобровий. — Пiдселити джунйора прямо в лiгво до Хунти. Вiн же або втече на той бiк Днiпра за вiйськовою славою, або повернеться додому з єдиною звивиною вiд кашкета.

— А от не треба! — встряг хлопчина з чорнявими вусиками. — У нас є ще звивини вiд розчiски!

— Значить, юний мiстере Рiк, ви будете щовечора робити модну зачiску нашому джунйору, — додав рудобровий i знову повернувся до мене.

— Пане... як до вас звертатися? По повнiй викладцi? Микола, син Миколи?

— А що?

Усі зареготали.

— О! "Шо!" От вона, милозвучна народна мова.

Я зціпив зуби, але тут Вік поклала мені руку на лікоть.

— Досить з вас. Його звати Нік, і на цьому вечір самодіяльності закінчено. Нік цілий день в дорозі, йому треба відпочити.

— Та окей, окей, — закивав рудобровий. — Ми ж не звірі. *Summarizing the talk*, налейте вже хтось джунйору!

Хлопець з чорнявими вусиками, якого називали Рік, плеснув з глечика пива у кружку і сунув її мені в руки.

— Камон, Реднек, син Реднека. Настав час посвятити тебе в дивовижну концепцію троллінга.

* * *

Продовження історії — у частині другій: "Місто зелених тролів" :D

Повна книга "Величний Світанок Майбутнього" на balovstvo.me/khavr/svitanok (папір епохи До Капця з доставкою велорікшами навіть посеред Карантину, fb2, та інші формати за запитом)

Зміст

I	ЧАСТИНА ПЕРША. МІСТО	
	ПІДЗЕМНОЇ ВОДИ	3
1	СМІТНИК	5
2	КРЯТИН	13
3	ПОСОЛЬСТВО	21
4	СТАРИЙ	35
5	БАБЦЯ	43
6	ДОРОГА	55
7	КИЇВСЬКІ ВЕЖІ	63
8	УНІВЕРСИТЕТ	71

Что-то, где-то, когда-то пошло не так...

ПЕТУНИЯ ЭВАНС вышла замуж за Майкла
Верреса, профессора биохимии из Оксфорда.

ГАРРИ ДЖЕЙМС ПОТТЕР-ЭВАНС-ВЕРРЕС вырос в доме, до краёв заполненном книгами. Однажды он укусил учительницу математики, которая не знала, что такое логарифм. Гарри прочёл «Гёделя, Эшера, Баха», «Принятие решений в неопределённости: Правила и предубеждения» и первый том «Фейнмановских лекций по физике». Все его знакомые боятся, что он станет следующим Тёмным Лордом, но у Гарри есть план покруче. Он собирается открыть законы магии и стать богом.

ГЕРМИОНА ГРЕЙНДЖЕР обгоняет его по всем
предметам, кроме полётов на метле.

ДРАКО МАЛФОЙ ведёт себя в точности как одиннадцатилетний
мальчик, чей любящий отец — Дарт Вейдер.

ПРОФЕССОР КВИРРЕЛЛ осуществил мечту всей своей жизни
и теперь преподаёт защиту от Тёмных искусств, или, как он
предпочитает называть этот предмет, Боевую магию. Все ученики
гадают, что же не так с учителем Защиты на этот раз.

ДАМБЛДОР либо сумасшедший, либо ведёт какую-то очень
сложную игру, которая включает в себя сжигание курицы.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ДИРЕКТОРА МИНЕРВА МАКГОНАГАЛЛ мечтает
найти какое-нибудь укромное место, чтобы как следует прокричаться.

В книге:

ГАРРИ ПОТТЕР И МЕТОДЫ РАЦИОНАЛЬНОГО МЫШЛЕНИЯ

Вы не представляете, куда всё это зайдёт.

balovstvo.me/hpmor

Системное мышление. Учебник.

А. Левенчук

Системное мышление помогает бороться со сложностью в инженерных, менеджерских, предпринимательских и культурных проектах: оно даёт возможность думать по очереди обо всём важном, но при этом не терять взаимовлияний этих по отдельности продуманных моментов. Содержание данного учебника базируется не столько на традиционной академической литературе по общей теории систем, сколько на современных международных стандартах и публичных документах системной инженерии и инженерии предприятий.

Рекомендовано Русским отделением INCOSE (Международный совет по системной инженерии) для использования в высших учебных заведениях.

Эта стоящая книга, написанная простым языком, будет интересна самым разным читателям — от школьников и студентов “инженерных” специальностей до профессиональных управленцев.

balovstvo.me/sys-thinking

Проект «Баловство»

(из хулиганских побуждений ;-)

...делает разнообразные штуки, в том числе хорошие книжки. Да, любые. Да, из ваших файлов в единственном уникальном экземпляре — тоже можно устроить.

Писать нам о саморазных всякостях и настоящих Безумных Мыслях можно (и нужно! ;) по адресу: **dlinnosheee@balovstvo.me**

“Я понял, в чем ваша беда. Вы слишком серьезны. Серьезное лицо - еще не признак ума, господа. Все глупости на Земле делаются именно с этим выражением. Вы улыбайтесь, господа. Улыбайтесь!”

Карл Фридрих Иероним фон Мюнхгаузен

А еще у нас бывают:

- ◆ Русский Язык в Котах
- ◆ Математические приключения
Слонёнка Лу и его друзей
- ◆ Дракономикон

balovstvo.me/cats

balovstvo.me/gbf
balovstvo.me/dragons

...и прочие занятные штуки.

=(^_^)=

Приходите в гости?

Нам всем будет очень-очень приятно :)

balovstvo.me

Меганезия, как она есть

(Алекс Розов)

«— А какое отношение все это имеет к постановлению о депортации?

— Прямое. Эти типы требовали, чтобы правительство делало то, на что не имеет права.»

«Основной» цикл:

«Депортация»

«Созвездие Эректуса»

«Чужая в чужом море»

«День Астарты»

«Драйв Астарты»

«Предыстория»:

«Xirtam. Забыть Агренду»

«Мауи и Пеле, держащие мир»

«Дао Кенгуру»

«Волонтёры атомной фиесты»

О Меганезии — «не-рецензия»

«...Мы знаем множество способов устройства общества, при котором отдельный человек безусловно подчинен государству. Абсолютные монархии, тоталитарные диктатуры, представительные “демократии”. Но никто же не называет пиночетовское Чили абсолютной монархией, а конституционную британскую монархию времен расцвета Империи — тоталитарной диктатурой. Все понимают в чем разница.

Вероятно, можно сконструировать такое же количество разных обществ, где правительство подчинено человеку (не-государств). Но на практике эти общества до сих пор не реализовывались. Поэтому хорошо известной классификации нет. Поскольку классических анархистов уже давно забыли, все общества в которых человек ценнее государства отождествляют с либертарианским учением. Которое на самом деле всего лишь одна из множества теорий - как можно создать не-государство.»

В.Вагнер

Алекс Хавр
Величний Світанок Майбутнього

Малюнки: Owlca

Формат 64x80/16. Папір офсетний. Міркування хуліганські.
Видано коштом Хунти у типографії Університету

Замовити будь-яку кількість екземплярів
з доставкою будь-куди можна на сторінці книги:
<https://balovstvo.me/khavr/svitanok>

books@balovstvo.me - напишіть, нам буде приємно :)

Проект «Баловство»:
ігри с матеріальною культурою
balovstvo.me

Бостон-Ульдінген-Київ
Книги незалежно від географії

Ukraine +380 44 586-4106
United States +1 617 274-0635
European Union +49 755 645-2020